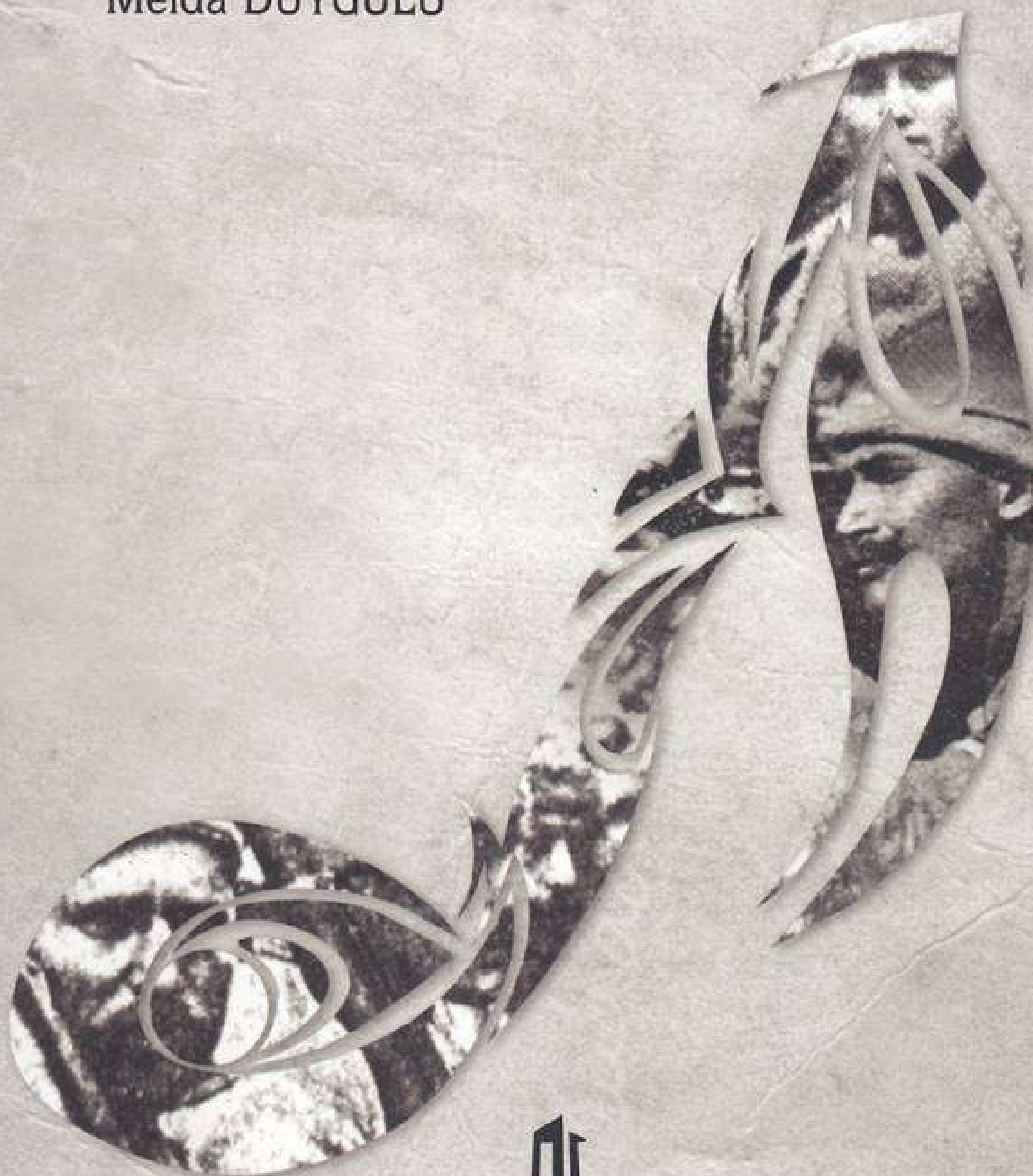
Çanakkale Türkü Söyler

Melda DUYGULU

yarımada

yarımada

Melda DUYGULU

1986 yılında İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuarı Türk Musikisi Nazariyatı Bölümü'nü bitirdi. 1990 yılında TRT İstanbul Radyosu istisna akidli ses sanatçısı (THM) oldu. 1993 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarı Ses Eğitimi Bölümü'nü bitirdi. 1986-1996 yılları arası İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuarı'nda Öğretim Elemanı olarak görev yaptı. Türk ve Yunanlı Müzisyenlerden oluşan, Boğaziçi Anadolu Feneri Grubu'yla Yurtiçinde ve dışında konserler verdi.

1995-2008 yılları arasında çeşitli özel radyo ve TV'lerde program hazırlayıp sundu.

Radyo Tatlıses (1995-1997)
Eko Tv (1996-1999)
Radyo D ve Kanal D (1996-2001)
Kanal 1 (2006-2007)
Karadeniz Tv (2008)

Çanakkale Türkü Söyler

Melda DUYGULU

YARIMADA YAYINLARI
ÇANAKKALE KİTAPLIĞI 27

Konsept: Yarımada Yayıncılık

Editör: Zümrüt Sönmez
Hazırlayan: Melda Duygulu
Kapak Tasarım-Mizanpaj: Nar İletişim

Baskı: Yıldızlar Matbaacılık San. Tic. A.Ş.
Gümüşsuyu Cad. Işık Sanayi Sit. No: 21/B
Topkapı / İstanbul Tel: 0212 482 51 66 (pbx)
www.yildizlarajanda.com

ISBN 978-9944-263-17-7
Birinci Basım
Yarımada Yayınları
İstanbul
Temmuz 2008

Bu kitabın birinci baskısı

sporevi
"Yeni Yaşam Merkeziniz"

www.sporevi.org
Tel: (0212) 674 4141

katkılarıyla yapılmıştır.

Yarımada Yayıncılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi
Kirmasti Mh. Nalbant Demir Sk. No:10/5 Fatih - İstanbul
Tel: (212) 631 77 05 - 631 75 22 Faks: (212) 631 76 37
www.yarimada.com.tr
yarimada@yarimada.com.tr

İçindekiler

İKİNCİ BÖLÜM

Giriş

Çanakkale Savaşları, dünya ülkelerinin Türkler karşısındaki gücünü test etmeye çalışması ve güçsüzlüklerini görmeleriyle sonuçlanan tarihimizin en önemli zaferlerinden biridir.

Mücadelenin en büyüğü orada yapılmış, yokluklar içindeki Mehmetçik gün gelmiş aç kalmış, gün gelmiş yaralı düşman askerini sırtında taşıyarak merhametini göstermiştir. Çanakkale; seferberlik ilan edildiğinde kadın, erkek, çocuk yaştaki öğrenciler, köylü, kentli bütün vatanseverlerin tek yürek olduğu, vatan müdafaalarını temsil etmektedir.

Savaş esnasında Türkler tarafından okunan ezan sesini duyan Hintli, Afgan ve Pakistanlılar savaşmaktan vazgeçip geri dönmüşler, bir İslâm ülkesinde, din kardeşlerine silâh çekmekten utanç duyduklarını ifade etmişlerdir.

Ülkemiz sınırları dahilinde ve haricinde bu savaşlara dair ne ağıtlar, ne türküler yakılmıştır? Bunlar günümüze kadar gelebilmiş midir? Vatanı savunmaya giden Mehmetçiğin geride bıraktığı anası, bacısı, yavuklusu, çocukları onlardan bir haber alabilmiş midir? Yoksa haber beklenen cepheden kara haber mi gelmiştir? Hangi yörelerde hangi ağıtlar yakılmış, hangi ocaklara ateş düşmüştür? Çanakkale Savaşları'ndan günümüze kadar ulaşabilen türkü sayısı neden azdır?

Bütün bu soruların yanıtları, acıyla yoğrulmuş bir milletin savaştan savaşa koşarken, günümüz teknolojilerinin hiç birine sahip olamayışı, belki bugünlerde yaşanan büyük teknolojik gelişmelerin o günlerde adının bile bilinmemesiyle doğru orantılıdır diyebiliriz.

Toplumun genelini ilgilendiren her türlü konuda türküler yakılırken, Çanakkale Savaşları gibi bütün bir ülkenin kaderini değiştiren bir savaş hakkında yakılan türküler, destanlar, şiirler, ağıtlar ne yazık ki daha yaralar soğumadan Kurtuluş Savaşı'na koşan insanımızın acılarını ve yokluklarını ikiye katlamıştır. Çanakkale ruhu Kurtuluş Savaşı'na karışmış, üzüntüler, sıkıntılar geçmeden üzerine bir yenisi daha eklenmiştir.

20. yüzyılın başlarında başlayan Balkan Savaşları sonrasındaki

Çanakkale Savaşları döneminde de gerek edebi açıdan gerekse müzik açısından oldukça eser üretilmiştir. Zamanın edebiyatçılarına, bestecilerine, âşıklarına, şairlerine (ozanlarına) baktığımızda derinden etkilenmiş olduklarını görüyoruz.

"Çanakkale Türkü Söyler" adını taşıyan bu kitap, araştırma ve derleme ağırlıklı bir çalışmadır. Çanakkale'ye gelmeden önce Balkan Savaşları gibi ağır bir yenilgiden çıkan Türk milleti hem Balkan hem de Çanakkale Savaşları üzerine türküler yakmıştır. Çanakkale Savaşları'nın en önemli türküleri ise hiç şüphesiz "Çanakkale İçinde" ve "Hey On beşli" türküleridir.

Diğer yörelerden ağıtlar, destanlar, şiirler ve mektuplar da bu kitabın en besleyici kaynakları oldu. Önceleri çok fazla yazılı bilgiye rastlayamayacağımı düşündüm ama araştırdıkça derinleştim, hikâyeler, türküler, destanlar, harp edebiyatı, ozanlar beni bambaşka bir yöne çekti ve gözyaşları içine gark etti.

Çanakkale Savaşları'nı anlatan türkülerin, sosyal hayata etkilerini sizlere ulaştırmaya çalıştım. Çanakkale açıklarında batan bir denizaltımız içinde ölen denizcilerimiz ve onlara ithaf edilen "Ah Bir Ataş Ver" türküsünü atlamak olmaz diye düşündüm ve bu türkümüzün de hem notalarını hem öyküsünü kitaba almayı uygun gördüm.

Çanakkale türkülerinin genel yapısına baktığımızda; aşk, sevda, hasret, güzellik ve eğlence amaçlı oyun türkülerine rastlıyoruz. Ritmik yapısında da başta 9/8 olmak üzere 2/4 lük ve 4/4 lük türkülere sıkça rastlıyoruz. Trakya yöresinin karakteristik özelliklerinden olan klarnet, kaba zurna gibi nefesli çalgıların yanı sıra bağlama da bu türkülerde çokça kullanılan çalgılardandır. Davul

ve darbuka vazgeçilmez ritim sazlarıdır. Fakat bu kitabımda Çanakkale'nin bilindik eğlence amaçlı türküleri yerine sadece Çanakkale Savaşları'nda söylenen türküleri, hikâyelerini ve notalarını sizlerle paylaştım.

Tarih derslerini sadece sınıf geçmek, geçerli not almak için değil, geçmişimizi öğrenip bu günümüzün değerini bir kez daha anlayabilmek için, geleceğimiz için okumalıyız. Bu vatan ne zorluklarla kurtarıldı, bu kurtuluşun öyküsünde kimler vardı, niye vardı? Bizler çocuklarımıza, sevdiklerimize gönül rahatlığı içinde sarılırken, onlar neden sevdikleri hiç kimseye sarılamadan göçüp gittiler?

"Tarih ders almasını bilmeyenler için tekerrürden ibarettir." sözü bu kitabı hazırlamaya başladıktan sonra daha bir dokunaklı oldu benim için. Tarihimizi, coğrafyamızı, edebiyatımızı, türkülerimizi en iyi şekilde öğrenmenin gerekliliğini bir kez daha anladım.

Bu kitabın yazım aşamasında pek çok kişiden gerek bilgi, gerekse manevi güç anlamında destek aldım. Başta Yarımada Yayıncılığın değerli çalışanlarına, sonra Gazeteci Metin Yüksel'e, Yarımada Yayınları Editörü Zümrüt Sönmez'e, canım oğlum Gökçe Kurt'a, kaynak kişi ve ses sanatçısı Faruk Yılmaz'a, kaynak kişi ve saz sanatçısı Beden Eğitimi Öğretmeni Ali Demirci'ye, Bahçeşehir Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Mehmet Çelik'e, Esat Kabaklı'ya ve kaynak olarak yararlandığım kitapların değerli yazarlarına çok teşekkür ediyorum.

Aziz kahramanlarımızın ruhları şad olsun.

Melda Duygulu

İstanbul, 2008

BİRİNCİ BÖLÜM

Çanakkale Savaşları

Çanakkale Savaşları, Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale Boğazı'nı ele geçirmeye ve İstanbul'u işgal etmeye yönelik İngiliz-Fransız ortak harekâtına karşı yürüttüğü savunma savaşları olarak tanımlanır.

Çanakkale bir bağımsızlık mücadelesinin, direnişin yapıldığı, vatan uğruna canların verildiği yerdir. Çanakkale Savaşları'ndan önce Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomisi kötü durumdaydı ve henüz yeni çıktığı Balkan Savaşı'nın yorgunluğu içerisindeydi. Birinci Dünya Savaşı'na girecek durumda değildi. 1911 Trablusgarp ve 1913 Balkan Muharebeleri yenilgileri Osmanlı'nın adeta belini bükmüş ve kendisine gelmesi çok zor olan bir süreç içerisine girmesine neden olmuştu.

Çanakkale, Birinci Dünya Savaşı'nda İtilaf devletleri ile Osmanlı Devleti'nin savaştığı cephelerden sadece bir tanesiydi. Ancak

Çanakkale Savaşı'nın taşıdığı önem çok büyüktür. Çanakkale Savaşı, tarihi bir dönüm noktası; Dünya tarihini etkileyen önemli gelişmelerden birisidir. Bütün olumsuz şartlara rağmen burada kazanılan zafer, bir savunma savaşının kapsamını aşmış, sadece savunulan bölge ve ülke itibariyle değil, dünya dengelerini sarsan ve değiştiren bir çerçeveye ulaşmıştır.

Çanakkale Zaferi 18 Mart 1915 de Gelibolu Yarımadası üzerinde kazanıldı. İngiltere ve Fransa, Gelibolu Yarımadasını geçerek Çanakkale Boğazını açmak ve devamında da İstanbul'u işgal etmek niyetiyle bu harekâta başladılar. Böylece Türklerin Avrupa ile olan bağlantılarını da tamamen kesmiş olacaklardı. Dönemin İngiliz Bakanı Winston Churchill, Çanakkale Harekâtının kendileri açısından çok farklı anlam taşıdığını ifade etmektedir. O'na göre Çanakkale Harekâtı ile dünya tarihi değiştirilecek, Osmanlı İmparatorluğu ikiye bölünecek, başkenti felce uğratılacak, düşmanlarına karşı Balkan Devletleri birleştirilecek, Sırbistan kurtarılacak, Rusya'ya savaşta yardım edilecek ve savaşın sü-

resi kısaltılarak birçok insanın hayatı kurtarılacaktı.

Bu beklentilerle 1915 Şubat'ından itibaren hazırlığa başlayan İtilaf Kuvvetlerinin donanması (İngiliz ve Fransız), 18 Mart 1915'de denizden gerçekleştirdiği büyük saldırıda başarısız olup geri çekildi.

18 Mart Deniz Savaşı'ndan 38 gün sonra, 25 Nisan 1915 sabahı kara harekâtı ile Boğaz kıyısında ki mevzileri düşürüp İstanbul'a ulaşmak istediler. 25 Nisan'dan itibaren yapılan saldırılarda başarısız olmaları nedeniyle geri çekilmeye başladılar. 8-9 Ocak 1916 gecesi Seddülbahir'deki son birliğin de geri çekilmesiyle, Çanakkale Cephesi'ndeki muharebeler bizim açımızdan zaferle sonlanmış oldu.

Gelibolu Yarımadası'nın Türk tarihinde ayrıcalıklı bir yeri vardır. Türklerin Avrupa'ya geçiş yaptığı ilk bölgedir. Avrupa kıtasında sahip olunan ilk topraktır. Avrupa'ya atılan ilk adımdır. Bu zaferin bizim için en önemli yanı, Milli Mücadele ruhunun ilk meş'alelerinin burada yakılmış ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk temel taşlarını atan Türk Milletine, Mustafa Kemal Atatürk'ü kazandırmış olmasıdır. Çanakkale'de kazanılan bu zafer ile Baltık'ta ve Avrupa'dan Almanlar tarafından ablukaya alınan Rus Çarlığı, Boğazlar ve Karadeniz'den de Türkler tarafından kuşatılınca yıkılmıştır.

Çanakkale Savaşları'nda Osmanlı Ordusu'nun gösterdiği başarı ile itilaf devletleri dünyada askeri alanda büyük prestij kaybına uğramıştır. Çanakkale Savaşlarında meydana gelen kayıplar oldukça büyüktür. Çeşitli silah, araç-gereç ve gemi dışında insan kaybı toplam 500.000'in üzerindedir. İngiltere'nin 205.000, Fransa'nın 47.000, bizim kaybımız ise 251.309'dur.

57. Alay ve Mustafa Kemal

25 Nisan 1915 sabahı İngiliz, Anzak ve Fransız birliklerine mensup 25.000 kişilik büyük bir kuvvet, harp gemilerinin yoğun ateş desteği ile Arıbırnu'ndan karaya çıktı. Çanakkale kara savaşları fiilen başlamış oldu. Hiçbir engelle karşılaşmadan siperlere yerleşerek Conkbayırı tepesine doğru hızla ilerledi. 19.Tümen Komutanı Yarbay Mustafa Kemal, 628 kişilik 57. Alay'la düşmanı Kanlısırt'ta karşıladı. Gece yarısına kadar büyük ve kanlı bir siper savaşı başladı. Mustafa Kemal ve Alay Komutanı Hüseyin Avni Bey, Alay'ın önünde siperlerde çarpışıyordu. Bir siper alınıyor, diğer sipere geçiliyordu. Tarihin en muhteşem kahramanlık destanı burada yazılıyordu.

25 Nisan Günü, Mustafa Kemal 57. Alay'a ünlü tarihi emrini verdi: "Ben size taarruzu değil, ölmeyi emrediyorum. Biz ölünceye kadar geçecek zaman zarfında yerimizi başka birlik ve ko-

mutanlar alacak." diyordu. 57. Alay 10'ar kişilik gruplar hâlinde düşman siperlerine saldırıyor, onlar ölünce yerini yeni 10 kişi alıyordu. Düşman, Conkbayırı yamaçlarından hızla Arıburnu'na kaçıyordu. Aynı gün düşman, binlerce ölü bırakarak çıkartma yerine kadar çekildi. 26 Nisan 1915 günü güneş batarken, 628 kişilik Alay'ın komutanı Yarbay Manastırlı Hüseyin Avni Bey'den, saka neferi Hadimli Ali Efendi'ye kadar tümü şehit olmuştu. Ancak 19. Tümen savaş alanına yetişmiş, 25.000 kişilik düşman kuvveti yok edilmiş, 27 Nisan sabaha karşı tamamı denize dökülmüştü.

30 Nisan günü Mustafa Kemal ve 57. Alay, padişah ve başkomutanlık tarafından Çanakkale Cephesi'nde ilk defa altın ve gümüş liyakat madalyaları, Alman-Türk Müttefik komutanlık ve kahramanlık nişanları ile taltif edildi. Mustafa Kemal, Arıburnu Kuvvetleri Komutanı olarak Albaylığa yükseltildi. Tamamı şehit olan 57. Alay'ın nişanları Kemalyeri Karargâhı'nda, Ordu Komutanı Vekili Esat Paşa tarafından ateş altında yapılan anlamlı ve hazin bir törenle Alay'ın kanlı ve muhteşem sancağına takıldı.

Askerlerinin yaş ortalaması 24 olan 57.Alay'ın şahadeti, kahramanlığı ve Mustafa Kemal adı bir anda bütün yurtta duyulmuş, dost düşman herkesin hayranlığını kazandı. Bütün cephelerde bu alay ve komutanı zaferin simgesi haline geldi.

Tümü şehit olan ve yeniden kurulan alaya, 10 Aralık 1915 tarihinde düzenlenen bir törenle kanlı şehit sancağı alınmış, onun yerine Başkomutanlıkça gönderilen atlastan bir sancak verilmiş, Alay Galiçya Cephesi'ne hareket etmiştir.

57.Alay Çanakkale Savaşları'nda bir semboldür. Çanakkale 'de

çarpışan 450.000 askerin, ölen 253.000 şehidinin her biri 57. Alay'ın birer neferidir.

Mustafa Kemal, 57. Alay için şunları söylemiştir:

Onlar mukaddes vatan toprakları için canlarını seve seve vermişler, Çanakkale Savaşları'nın kaderini değiştirmişlerdir. Burada geçen her saniye, kullanılan her an, ölen her nefer, Türk vatan ve milletinin mukadderatını çizmiştir. Kara Savaşlarına katılan ilk birlik olan 57. Alay vatan sevgisinin ne olduğunu insanlığa göstermiştir. Bu kahraman Alay'ı hayranlık ve rahmetle anıyorum.

Mustafa Kemal Atatürk'ün, Çanakkale Savaşları'nda hayatlarını kaybeden itilaf devletlerinin askerlerini onurlandıran barış söylemi de tüm dünyada ayakta alkışlanmıştır. "Şimdi dost bir ülkenin topraklarında yatıyorsunuz, huzur içinde uyuyun. Bizim

için Mehmet'ler ile Jonny'ler arasında bir fark yok" diyen Atatürk, hayatlarını kaybeden yabancı askerlerin annelerine de "Oğullarını uzak ülkelerden buraya gönderen anneler, siz de gözyaşlarınızı silin. Oğullarınız şimdi bizim bağrımızda huzur içinde yatıyor. Canlarını bu ülkede kaybederek, onlar artık bizim de evlatlarımız oldu." diyerek tüm dünya literatürüne geçen çok önemli bir mesaj vermiştir.

Türkülere İlham Veren Kahramanlar

Öyle hatıralar vardır ki bütün hatıraları anlatırlar. Öyle kelimeler vardır ki bütün dilleri konuşurlar. Çanakkale'nin yiğit komutanlarından biri her şeyi anlatan bir harp sahnesini zapta şöyle geçirir:

"O sabah, yine bütün şiddetiyle başlamış olan boğazlaşma akşama doğru kuvvetlerimizin üstünlüğü ile devam ediyordu. Heyecan içindeydim. Allah nidaları ufku sarmıştı. Müthiş haykırışlar düşman zırhlılarının top seslerini bastıracak gibiydi. Bir aralık arkamda bir ayak sesi duydum. Geriye dönünce Ali Çavuş'la göz göze geldim. Sapsarıydı. Yüzünde derin bir ıstırap vardı. Neyin var? dememe kalmadan kolunu uzattı. Sol kolu kopmak üzereydi. Kolu, düşmekten zayıf bir deri parçası alıkoymaktaydı.

Ali Çavuş dişlerini sıkarak sağ elinde ki çakıyı bana uzattı, Şunu

kesiver kumandanım!, dedi. Gayri ihtiyari çakıyı aldım, kanlar içindeki kolu vücuttan ayırdım. Bir şey söylemiş olmak için de: Allah vücuduna kuvvet versin Ali Çavuş, dedim.

Sağ kolu kesilmiş omuz başından
Dev adımlarıyla bir yolcu gitti
Solundan bir kılıç gibi sallanan
Tek kolu anlattı: "Bu bir yiğitti"

Bir dağdı gölgesi, kararttı yolu
Ardınca yürürken içim yas dolu
Canlandı gözümde kesilmiş kolu
Böyleyken düşmanı göğsünden itti[1]

Bir başka hikâye de şöyledir:
Seddülbahir ve Conbayırı'nın büyük kahramanlarından biri de bombacı Mehmet Çavuş'tur. Bu kahraman Anadolu çocuğu, İngilizlerin siperlerimize fırlattığı el bombalarını korkusuzca hemen yakalar, karşı tarafa fırlatır ve onları kendi silâhlarıyla vururdu. İngilizler bunu anlamış olacaklar ki bombaları birkaç sayı saydıktan sonra fırlatarak, Mehmet Çavuş'un iadesini önlemeye çalışmışlardı. İşte böyle bir bomba Mehmet Çavuş'un elinde patlayarak sağ elinin bileğinden

[1] H. Hüseyin Maltepe/ Çanakkale Gezi Rehberi

kopmasına sebep olmuştu. Bu yiğit delikanlı, vazife şuuruyla hastaneden tabur kumandanına yazdığı mektupta şöyle diyordu:

"Sağ kolumu kaybettim zarar yok, sol kolum var, onunla da pekâlâ iş görebilirim. Beni müteessir eden, yine kıt'ama iltihak edip düşmanla çarpışmama mani olan şey, yaramın henüz kapanmamış olmasıdır. Hastaneden kurtulmadığım ve hâlen harbe iştirak edemediğim için beni mazur görünüz, affediniz muhterem kumandanım".

***

Mehmetçiği anlatmaktan zevk duyanlardan biri de Fransız Generali Gouraund'dur. "Türklerin harbi, biz Avrupalıların harbi gibi değildir" der General. "Bizde, cidden ekseriye düşmana karşı yardım ve merhamet hissi yoktur. Halbuki Türkler, mecbur kalmadıkça merhametsizlik yapmıyor".

General, bir gün harp meydanında yaralı bir Fransız subayına rastlar; onun elini sıkmak ister. Fransız subayı az ilerde baygın yatan bir Türk subayını gösterir: "Onun elini sıkınız. Sargı paketini çıkarıp yaramı sardı. Rica ederim onu kurtaralım".

General Gouraund, bir başka olayı şöyle anlatır: "Yaralı ve ölülerin arasında dolaşıyorduk. Bu sırada gördüğüm bir olayı ömrüm boyunca unutmayacağım. Yerde bir Fransız askeri yatıyor, Bir Türk askeri kendi gömleğini yırtmış onun yarasını sarıyor kanını temizliyordu. Tercümanın vasıtasıyla sordum: Niçin öldürmek istediğin askere yardım ediyorsun? Mecalsiz Türk askeri şu cevabı verdi: Bu Fransız yaralanınca cebinden yaşlı bir kadının resmini çıkardı, bir şeyler söyledi. Ne söylediğini anlamadım ama herhalde annesinin resmiydi. Benim kimsem yok. İstedim

ki o kurtulsun, annesinin yanına dönsün.

Bu asil davranış karşısında gözyaşlarımı tutamadım. Bu sırada emir subayım Türk askerinin yakasını açtı. Gördüğüm manzara karşısında yanaklarımdan süzülen gözyaşlarımın donduğunu hissettim. Türk askerinin göğsünde bizim askerin yarasından çok daha ağır bir süngü yarası vardı ve bu yaraya bir tutam ot tıkamıştı. Az sonra ikisi de öldü."

***

Azman Dede'nin hikayesi:

Balıkesir`de son gömdüğümüz Çanakkale Gazisi, İvrindi'nin Mallıca köyünden 104 yaşındaki Azman Dede idi. Gençliğinde iki metreyi aşkın boyu, dev görünümüyle insan azmanı sayılmış, herkes ona azman demeye başlamış, soyadı kanunu çıkınca da Azman soyadını almıştı. Esas ismi adeta unutulmuştu. Söz Çanakkale'ye geldiğinde o koca ihtiyar sarsıla sarsıla, hıçkırıklar içinde ağlayarak şöyle anlatır:

-Bir hücum sırasında bölük erimişti. Yüzbaşı telefonla takviye istedi. Gece yarısı siperleri takviye için istediğimiz askerler geldi. Hepsi askere alınmış gencecik insanlardı. Ama içlerinde, daha çocuk denecek yaşta üç-dört asker vardı ki hemen dikkatimizi çekti. Bölüğü düzene soktum. Yüzbaşı gelenlerle tek tek ilgileniyor, karanlıkta el yordamıyla üstlerini başlarını düzeltiyor, sabah yapılacak olan süngü hücumuna hazırlıyordu. Sıra o çocuklara geldiğinde, o cıvıl cıvıl şarkı söyleyerek gelen çocuklar birden çakı gibi oldular. Yüzbaşı sordu; "Yavrum siz kimsiniz?", içlerinden biri; "Galatasaray Mektebi Sultanisi talebeleriyiz Vatan için ölmeye geldik!" diye cevap verdi. Gönlüm akıverdi o çocuklara.

Bu savaş için çok küçüktüler. Daha süngü tutmasını bile bilmiyorlardı. Onlarla ilgilendim. "Mermi böyle basılır. Tüfek şöyle tutulur. Süngü böyle takılır. Düşmana şöyle saldırılır!" diye. Onları karşıma alıp bir bir gösterdim. Siperlerin arkasında, ay ışığında sabaha kadar talim yaptık. Gün ışımadan biraz dinlensinler diye siperlere girdik. Ortalık hafif aydınlanır gibi olunca hep yaptıkları gibi düşman gemileri gelip siperlerimizi bombalamaya başladılar. Yer gök top sesleriyle inliyordu. Her mermi düştüğünde minare gibi alevler yükseliyor, bir gün önce ölenlerin kol, bacak, el, ayak gibi parçaları havaya kalkan toprakla siperlere düşüyordu. Mermiler üzerimizden ıslık çalarak geçiyordu. Siperler toz duman içinde kalmıştı. Bir ara yüzbaşı "Azman yandık!" di-

ye siperin köşesini işaret etti. Şarkı söyleyerek sipere gelen, sanki çiçek toplarmış gibi neşeli olan o çocuklar, siperin bir köşesinde sanki bir yumak gibi birbirine sarılmış tir tir titriyorlardı. Çocuklar harbin gerçeği ile ilk defa karşılaşıyorlardı. Ürkmüşlerdi. Yüzbaşı yandık demekte haklıydı. Muharebede bir ürküntü, panik meydana getirebilirdi. Tam onlara doğru yaklaşırken içlerinden biri avaz avaz bir marş söylemeye başladı:

Annem beni yetiştirdi bu yerlere yolladı.

Al sancağı teslim etti Allah'a ısmarladı.

Boş oturma çalış dedi hizmet eyle vatana.

Sütüm sana helâl olmaz saldırmazsan düşmana!

Baktım hemen biraz sonra ona bir arkadaşı daha katıldı. Biraz sonra biri daha... Marş bitiyor yeniden başlıyorlar. Bitiyor bir daha söylüyorlar. Avaz avaz! Gözleri çakmak çakmak... Hücum anı geldiğinde hepsi süngü takmış, tüfeklerine sımsıkı sarılmış, gözleri yuvalarından fırlamış, dişler kenetlenmiş bekliyorlardı. O an geldi. Birden yüzbaşı "Hücum!"diye bağırdı. Bütün bölük, bütün tabur, bütün alay cephenin her yerinden fırladık. İşte tam o anda, o çocuklar kurulmuş bir saat gibi siperlerden fırlayıverdiler. İşte o an, bir makineli yavruları biçiverdi. Hepsi sipere geri düştüler. Kucağıma dökülüverdiler. Onların o gül gibi yüzleri gözümün önünden gitmiyor. Hiç gitmiyor! İşte ben ona ağlıyorum, o çocuklara ağlıyorum!"[2]

---

[2] http://www.turkforum.net/showthread.php?t =201669

Osmanlı'da Musiki Anlayışı

Müzik, bir milletin sahip olacağı en önemli ayırt edici unsurlardan biridir. Bir milleti millet yapan duygular, korkular, sevinçler, hüzünler o milletin müziğinde ortaya çıkar. Platon bunu "Müziği değiştirirseniz sitenin duvarları yıkılır." sözüyle vurgulanmıştır. Her milletin müziği, bireyleri kendine bağlamak için elde edilebilecek en değerli gerçektir. Cumhuriyete adım atılan ilk yıllarda bu müzik üzerindeki baskı ve engellemeler incelenmeğe değerdir.

Osmanlı'da Türk müziği beş temel gruba ayrılmaktaydı.

1. Cami Musikisi
2. Tekke Musikisi
3. Mehter Musikisi
4. Fasıl Musikisi

5 Piyasa Musikisi

Saray ve elit kesimin dinlediği müzik, daha ağır olan fasıl musikisi olurken, halk daha çok dini müziği ve piyasa müziğini tercih etmiştir. Dede Efendi Osmanlı sarayında üç padişahla çalışmış, ünü sınırların dışına yayılmış, günümüzde de eserleri solmamış değerli bir bestecidir. Sarayda yaklaşık kırk yıl çalışmıştır. Sultan III. Selim zamanında çok değer verilen klasik müzik, II. Mahmut'la birlikte gözden düşmeye başlayıp Sultan Abdülmecid'le sarayı terk etmiş, kendi deyimiyle "oyunun tadının kaçtığını" söylemiştir. Sultan II. Mahmut, yenilikleriyle tanınan bir padişahtır. Çok vurgulanan yeniçeri ocağının kaldırılması eyleminin, müziğe de büyük etkileri olmuş böylece Mehterhane ortadan kaldırılmış ve yerine batılı tarzda bir koro olan Mızıka-i Humayun kurulmuştur. Bu, Türk müziğinin etkinliğini azaltıp batılı müziğe yönelmek için atılmış ilk adım olarak değerlendirilebilir. Fakat Türk musikisinin tasfiyesi hiçbir zaman söz konusu olmamıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında klâsik Türk müziği üzerinde çok yoğun bir baskı olduğu görülmektedir. Osmanlıda Batı müziği Türk müziği ile birlikte dinlenebilirken, Cumhuriyet döneminde Türk müziğinin önü kesilmek istenmiş, Batı'ya yönelme çabaları hız kazanmıştır.

Cumhuriyet, Osmanlı kadar toleranslı olamamıştır. Bunun temel sebebi olarak klâsik Türk müziğinin tekke ve zaviyelerde icra edilen tasavvufi müzikle büyük bir bağının olması, tamamen kopulmaya çalışılan Osmanlının mirası olmasının büyük etkisi vardır.

Dönemin Musiki Anlayışı

1914'te Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması bile Darülelhan ve Darülbedayi'nin kurulmasını engelleyememiştir. Meşrutiyet döneminde tuluat tiyatrolarında ve operet topluluklarında birçok Türk oyuncu yetişmiştir. 1918 yılından sonra Kaptan-ızade Ali Rıza Bey'in yönetiminde açılan İstanbul Operet heyeti konusunu ve müziğini Türk tarihinden alan operetler gerçekleştirmiştir. Musahipzade Celâl'in, Yedekçi, İstanbul Efendisi, Lale Devri, Macun Hokkası, Atlı Ases, Demirbaş Şarl gibi oyunları bu düşüncenin ürünleri olmuştur. Muallim İsmail Hakkı Bey, Leon Hancıyan, Türk operetlerinde önemli bir yere sahiptir.

1915 yılından itibaren İstanbul sahnelerinde Hilâli Ahmer Çiçeği, Ayşe, Care saz eserleri ile tanınan Muhlis Sabahattin ve Celul Shir İstanbul operet heyetine katılmışlardır. Süreyya operetiyle önemli bir üne kavuşmuşlardır. Muhlis Sabahattin Bey,

kendi adını verdiği bir topluluk kurmuş, birlikte turnelere çıkmışlardır.

Türk Musikisi bestekârlarından operetlere ilgi duyan Suphi Ezgi, ilk defa Şehzadebaşı'ndaki Ferah tiyatrosunda oynanan "Lâle Devri"nin bestelerini, Nedim'in 28 adet şiirini oyunlaştırarak sergilemiştir.

Hasan Ferit Anlar, Fahri Kopuz, Kaptanızade Ali Rıza Bey, Levon Hancıyan, Muallim Kazım Bey (Uz) ve Muhlis Sabahattin Operet devrinin mimarları olmuşlardır.[3]

Önemli bestekârlar:

Levon Hancıyan (1833-1947)
Muallim İsmail Hakkı Bey (1866-19279
Hafız Yaşar Okur (1885-1966)
Hasan Tahsin Parsadan (1900-1954)
Ama Nazım Bey (1884-1920)
Nuri Halil Poyraz (1885-19569
Faize Ergin (1832-1954)
Fahri Kopuz (1882-1968)
İzzetin Hümayi Elçioğlu (1875-1950)
Fehmi Tekçe (1888-1964)
Hayri Yenigün (1893-1979)
Nigâr Galip Ulusoy (1890-1966)
Vecihe Daryal (1908-1970)
Lemi Atlı (1869-1945)

---

[3] www.musigi-dunya.az

Suphi Ezgi (1869-1962)
Rauf Yekta Bey (1871-1935)
Hüseyin Sadettin Arel (1880-1955)
Suphi Ziya Özbekkan (1882-1966)
Şerif Muhittin Targan (1892-1967)
Refik Fersan (1893-1965)
Sadettin Kaynak (1895-1961)
Münir Nurettin Selçuk (1899-1981)

Bu isimler sonraki yıllarda Türk Musikisi hayatiyetinin önde gelen lokomotif isimleri olmuşlardır.

Dönemin Halk Âşıkları

Halk Şairlerinden Aşık Veysel Şatıroğlu (1894-1973)

"Üç yüz onda gelmiş idim cihana"

Veysel Şatıroğlu 1894'de, Sivas'ın Şarkışla ilçesine bağlı Sivrialan köyünde dünyaya geldi. Veysel'in dünyaya geldiği yıllarda çiçek hastalığı Sivas yöresini kasıp kavurmaktaydı. Veysel'den önce iki kız kardeşi çiçek hastalığı yüzünden ölmüştü. 7 yaşında da Veysel yakalanır bu hastalığa. Sol gözünde çiçek çıkar ve gözünü kaybeder. İnek sağarken, babasının elindeki değneğin ucu öteki gözünü de alıverir, o göz de görmez olur böylece.

İlk saz derslerini Çamşıhı'lı Ali Ağa dan (Aşık Ala) almış, kendini iyice saza vermiş, Pir Sultan Abdal, Karacoğlan, Dertli, Ruhsati gibi ozanların dünyalarıyla tanışmıştır. Aşık Veysel'in hayatındaki ikinci mühim değişiklik Seferberlikte başlamış.

Kardeşi Ali cepheye gitmiş. Harp patladıktan sonra Veysel'in bütün arkadaşları, emsâlleri cepheye koşmuş.

Arkadaşsızlık acısı, sefalet, onu çok bedbin, umutsuz ve mahsun etmiş.

O günlerini Aşık Veysel şöyle anlatır:

"Eve girerdim yüzüm asık, anam babam halimi bilmez. Ben onlara derdimi, dokunmasın diye açamam. Onlar benim kafa tuttuğumu zanneder. Bense derdimi dökmekten çekinirim, öyle ki sazdan bile farır gibi oldum".

Bunda, biraz Anadolu'da "erkek evlat" olgusunun etkisi varsa da, daha çok Veysel"in vatanseverliğinin, vatana olan borcunu ödeme duygusunun ağırlığı vardır. Sonradan şöyle dizeleştirir bunu:

Ne yazık ki bana olmadı kısmet
Düşmanı denize dökerken millet
Felek kırdı kolumu vermedi nöbet
Kılıç vurmak için düşman başına

Bu günler müyesser olsaydı bana
Minnet etmez idim bir kaşık kana
Mukadder harici gelmez meydana
Neler geldi bu Veysel"in başına

Bir başka şiirinde,
İsterim hayatta düşmanla savaş
Milletime kurban olaydı bu baş

Nasip değilmiş şehitlik kardaş
İmanım, niyetim bana kâfidir

Yörük Ali Efe (1895 - 1951)

Yörük Ali Efe 1895 yılında, Aydın İli Sultanhisar İlçesi Kavaklı köyünde dünyaya gelmiştir. Babası Sarıtekeli aşiretinden İbrahim oğlu Apti, annesi yine Yörüklerin Atmaca aşiretinden Fatma'dır.

Yörük Ali on dokuz yaşına geldiğinde, Aydın dağlarında dolaşan Alanyalı Molla Ahmet Efe'nin gurubuna katılmak istedi. Ağır bir sınavdan geçirilerek guruba alındı. Kısa zamanda Efe'nin ve tüm zeybeklerin güven ve sevgisini kazanarak gurupta ikinci adam konumuna yükseldi.

Alanyalı Molla Ahmet Efe'nin Bozdoğan Kavaklıdere baskınında ölmesi üzerine, Yörük Ali Efe olarak gurubun başına geçti. Dört yıldan fazla dağlarda dolaşan Yörük Ali Efe, bu süre içinde daima ezilenin mağdur edilenin, güçsüzün yanında oldu. Haklı olarak halk tarafından sevildi, itibar ve destek gördü.

Yörük Ali Efe 1919 senesinde dağdan indi. O sıralar düşman İzmir'i, ardından Aydın ve Nazilli'yi işgal etmişti. Yörük Ali Efe, Kıllıoğlu Hüseyin Efe ve bazı arkadaşları, Aydın İli'nin Çine İlçesi, Yağcılar Köyünde toplanarak, Sultanhisar İlçesine iki kilometre uzaklıkta Malgaç demiryolu köprüsü yanındaki güçlü ve tam teçhizatlı düşman karakoluna baskın yaptılar. Tarih:16 Haziran 1919. Karakol tümüyle imha edildi. Oldukça önemli miktarda cephane ve erzak ele geçirildi. Bu baskın Batı ve Güney Anadolu'da düzenli, bilinçli ve milli şuurla düşmana yapılan ilk

baskındır. Bu önemli başarı halka ümit ve cesaret vermiş, düşmanın yurttan kovulabileceğine olan inancını arttırmış ve Yörük Ali Efe'nin liderliğini perçinlemiştir. Düşman beklemediği bu baskın karşısında paniğe kapılmış, Nazilli'deki kuvvetlerini Aydın istikametine çakmıştır. Ne yazık ki çevreyi yakarak, yıkarak, masum insanları öldürerek...

Daha sonra 7. tümen kumandanı Şefik Aker'in başkanlığında kurulan halk meclisinde, oy birliğince alınan karar uyarınca Aydın, Yörük Ali Efe emrindeki kuvvetler tarafından birinci kere kurtarılmıştır. Ancak takviye kuvvetlerle güçlenen düşman ordusu Aydın'ı ikinci kez işgal etmiştir. Artık kanlı savaşlar başlamıştır. Köşk, Umurlu ve Dörtyol cephesi kurularak olağanüstü cesaretle, donanımlı ve sayıca çok fazla olan düşman kuvvetleri büyük kayıplara uğratılmıştır.

Böylece düzenli ordu kurulana kadar, yirmi aylık bir süre düşman kuvvetlerinin Aydın kanadından Anadolu içlerine ilerlemesi engellenmiştir. Düzenli ordunun kurulması üzerine Yörük Ali Efe, emrindeki savaş deneyimi çok iyi olan büyük bir gurubu her ferdinin istek ve sevgisiyle orduyla bütünleştirmiştir. Kendisi de Milli Aydın Cephesi Komutanı olarak savaş sona erene kadar vatani görevini sürdürmüştür.

Yörük Ali Efe alçak gönüllü bir insandı. Kurtuluş Savaşındaki rolü ile ilgili olarak yapılan övgülere verdiği şu yanıtı her zaman hatırlanacaktır:

"Bazı kimseler savaş zamanında yapılan işlerin birçoğunu bana ve başkalarına mal ederler. Bu yanlıştır. Bir kişinin, beş kişinin böyle büyük davalarda ne ehemmiyeti olur ki? Gönlünde vatan muhabbeti taşıyan her vatansever o günlerde bizim gibi düşün-

müş, bizim gibi duymuş ondan sonra da bizimle beraber olmuştur. Milli mukavemette aslan payını kendine ayırmakta hata vardır. Bir elin şamatası olur mu ki?"

Yörük Ali Efe Kurtuluş Savaşı'ndan sonra altı sene İzmir'de yaşadı. 1928 senesinde, Kurtuluş Savaşı'nda bir süre karargâhı olan Yenipazar'a taşındı. 1951 senesinde, tedavi için gittiği Bursa'da vefat etti.Yörük Ali Efe vasiyetinde Yenipazar'da toprağa verilmesini istedi. Ayrıca "Halkı iyidir; toprağı sever; toprağı seven insan sever. Ben orada rahat ederim dedi. Kuva'yı Milliye'nin bu değerli komutanı TBMM tarafından istiklâl madalyası ile ödüllendirilmiştir. Ayrıca değerli Türk halkının ona verdiği, rütbelerden en büyüğüdür.

"Hey Gidinin Efesi, Efesi, Efelerin Efesi..."

Efelerin Efesi Yörük Ali
Şu Dalama'dan geçtin mi,
Soğuk da sular içtin mi
Efelerin içinde
Yörük Ali'yi seçtin mi?

Hey gidinin efesi efesi
Efelerin efesi

Şu Dalama'nın çeşmesi
Ne hoş olur içmesi
Yörük Ali'yi sorarsan
Efelerin seçmesi
Hey gidinin efesi efesi
Efelerin efesi

Cepkenimin kolları
Parıldıyor pulları
Yörük de Ali geliyor
Açıl Aydın yolları

Hey gidinin efesi efesi
Efelerin efesi[4]

---

[4] www.ihsanozturk.com/halk-muzik

Savaş Edebiyatı*

Bütün ulusların başlangıçtan itibaren edebi eserlerine bakıldığında yaptıkları savaşların akisleri görülebilir. Bu durum Türk Edebiyatı için de geçerlidir. Savaşlarda kahramanlık olaylarını, başarıları, toplumun ortak duygularını şiirle ifade etme geleneği eski Türk topluluklarına kadar uzanır. Yazılı ilk edebi metinlerimiz olan Göktürk kitabelerinden bugüne zengin Türk Edebiyatı bünyesinde üç kıta da at koşturan, Türk ulusunun yaptığı savaşları işleyen eserleri bulmak mümkündür. Örnek olarak; Gazavatnameler, Zafernameler, Savaş Destanları, Asker Türküleri gösterilebilir. Ağırlıklı olarak savaşı konu edinen bu tür eserlere "Harp Edebiyatı" denmektedir.

* www.gallipoli.org/turku.htm

Türk Edebiyatında, "Harp Edebiyatı" vadisine dahil edebileceğimiz eserlerin sayısında, özellikle 1860 tarihinden itibaren büyük artış olmuştur. Bu tarihten sonra, Osmanlı Devleti'nde gazete ve derginin yaygınlaşmasının büyük etkisi vardır. 1860 sonrası Türk basınına bakıldığında 1877-78 Osmanlı-Rus Harbi, 1897 Osmanlı-Yunan harbi, 1911 de İtalya'nın Trablus'u işgali ardından Girit'in elden çıkması, Balkan Muharebeleri ve nihayet Birinci Dünya Harbi ile ilgili başta şiir olmak üzere değişik türlerde kaleme alınmış, pek çok eser bulunabilir. Bunlara müstakil kitap halinde basılan ürünler dahil edildiğinde, sayı daha da artar. Bu savaşlar içinde edebiyatımızı en çok etkileyen Birinci Dünya Savaşı olmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nın hem uzun sürmesi, hem de etkisinin derin ve geniş olması bunun en önemli nedenidir. Bu savaşta Çanakkale Cephesi'nde meydana gelen muharebelerin ayrı bir yeri ve önemi vardır.

Edebiyat aynasına akseden konular arasında, hiç şüphesiz insanı derinden etkileyen, onun duygu-düşünce ve hayal dünyasında büyük yankılar uyandıran olaylar başta gelir. Büyük depremler, göçler, yangınlar ve savaşlar ilk sırada yer alır. Harplerin bunlar arasında ayrı bir yeri vardır. Çünkü savaşlar edebiyatta diğerlerine göre daha geniş ve kalıcı bir yer işgal eder.

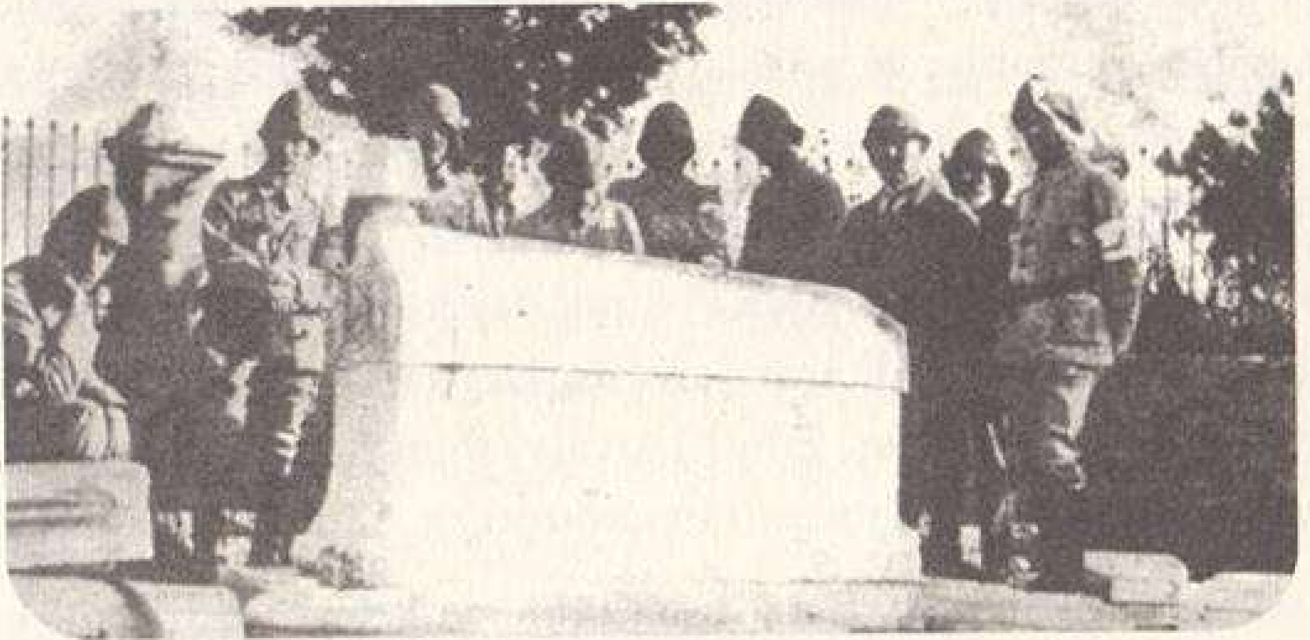
"İstanbul'un kapısının kilidi" olarak değerlendirilen Çanakkale Boğazı'nın İngiliz ve Fransızlarca zorlanması İstanbul'da büyük bir infiale sebep olmuş, kilidi kurcalayanlara engel olma, hatta uzanan elleri kırma şuurunu uyandırmıştır.

O sebeple üniversiteli, hatta liseli binlerce genç, defterlerini kalemlerini sıraların üzerine bırakarak Çanakkale Cephesi'ne koşmuşlardır. Çanakkale Savaşları Anadolu'da büyük bir heyecan

yaratmış yurdun dört bir yanından gönüllü askerler akın akın Çanakkale'ye sevk edilmiştir. Şehirlerde yaşayanlar Çanakkale Muharebelerine ilişkin gelişmeleri basından takip ederken, Anadolu köyleri'nde ise halk şairleri gündemi türkülerle dile getirmiştir. Gaziantep yöresinden derlenen bir türküde şu dörtlük Anadolu'nun gözü ve kulağının Çanakkale'de olduğunu göstermektedir.

Kamışlı Boğazı'ndan yürüdü asker
Çanakkale'den de alındı haber
Oynayarak yollandı yavuklu nefer
Koca bir harp oluyormuş bu sene

Çanakkale Cephesi'nden alınan haberler, başta İstanbul olmak üzere yurt çapında büyük yankı uyandırmış Türk askerinin orada verdiği eşsiz mücadeleyi dile getiren birçok şiir yazılmış ve türküler yakılmıştır. Ancak hemen belirtmek gerekir ki Çanakkale Harbi ile ilgili o yıllarda yazılan şiirler ve söylenen türküler içinde unutulmaktan kurtulanı oldukça azdır.

Edebiyat heyeti, düşman mermilerine hedef olan büyük şairimiz merhum Namık Kemal Bey'in kabrini ziyaret ederken...

İKİNCİ BÖLÜM

Türkü Nedir?

Halkın ortak malı olan, ağızdan ağza, kuşaktan kuşağa, ustadan çırağa aktarılan sözlü edebiyat ürünüdür. Şairlik ve bestecilik iddiası olmayan kişilerin, şahısları ve toplulukları duygulandıran, çeşitli olayları terennüm etmek üzere türkü meydana getirmeleri işine "türkü yakmak" denir. Pek çok olay türkü yakılmasına sebep olabilir. Bu olaylar bütün bir milleti ilgilendirecek kadar büyük nitelikler taşıyabileceği gibi, dar çevrelerde meydana gelen cinsten de olabilir.

Aşk, gurbet, ölüm, doğum, seferberlik, doğal afetler, kahramanlıklar, savaşlar, sevda, nasihat, güzelleme gibi hayatın içinde yaşanan her çeşit olay, türkülerin konusunu teşkil edebilir.

Toplumu yakından ilgilendiren bir takım olayları yaşamış veya gönlünde duymuş bir sanatçı (ruhu sanatçı olan kişi, ozan, âşık,

halktan biri) hafızasındaki şiir ve ezgilerin de yardımıyla yeni bir türkü yaratır. Böylece türkü yakılmış olur. Yakılan türkü ağızdan ağza geçerek zamanla bazı değişikliklere uğrar. Bu anda türküyü ilk yakanın da kim olduğu unutulur gider. Bu da anonimleşme sürecidir.

Zamanda derinlik, mekânda yaygınlık ve ilk sahibinin bilinmemesi, yöresel dil ve ağız özelliklerini göstermesi ve şöhret iddiasında bulunmaması türkülerin temel özelliklerindendir. Türkülerin en büyük iddiası, iddiasız oluşudur. Birilerini memnun etmek ve bunun üzerinden rant sağlamak amacıyla türkü yakılmaz.

Çanakkale Türküsü*

Çanakkale Türküsü ne zaman doğmuştur? Yani bu türkü Çanakkale Savaşları başlamadan önce mi yoksa harp sırasında mı yakılmıştır? Aslında bize bu soruları sorduran elimizdeki bir mektuptur. Söz konusu mektup Emrullah Nutku'nun Çanakkale Şanlı Tarihine Bir Bakış [21] adlı eserinde yer almaktadır. Mektubu yazan Emrullah Nutku'nun kardeşi Seyfullah'tır. 1903 doğumlu olan Seyfullah savaşın arifesinde Çanakkale Sultanisi (lisesi) 1.sınıf öğrencisidir. Seyfullah, Çanakkale'den gönderdiği ve üzerinde 29 Eylül 1914 tarihi yazılı olan mektubunda şöyle der:

Sevgili Anneciğim,
Çanakkale 29 Eylül 1914

* Ömer Çakır, Çanakkale Türküsünün Öyküsü

Canımıza tak diyen iki yıllık gurbet hayatından artık kurtuluyoruz. Sana ve aileme kavuşacağım için seviniyorum.

Mektebimizi alıyorlar, hastahane olacakmış, bizi de İstanbul'daki mekteplere dağıtacaklarmış. Hocalarımızın çoğu da askerlik hizmetine gidiyorlar, büyük sınıflar da gönüllü yazılacaklarmış. Bugün Türkçe hocamız sınıfa geldi, ama çok kalmadı, bize veda etti. Bize: "Zamanı gelince cephede yapılacak vatan hizmetinin mektepte yapılan hizmetten kutsî olduğunu" söyledi.

Birkaç günden beri Çanakkale sokaklarından askerler geçiyor, "Çanakkale içinde Aynalıçarşı, Anne ben gidiyorum düşmana karşı" şarkısını söylüyorlar. At üstünde zabitler, top arabaları, mekkâre ve deve kervanları sokağımızı doldurdu. Harp olacakmış. İngiliz ve Fransız harp filoları boğazın dışında dolaşıyormuş. Buraları bombardıman edeceklermiş. Bu bombardımanı görmek isterdim, ama yakında Çanakkale'den ayrılacağız. Ama size kavuşacağım ben.

Beybabamın, sizin ellerinizi öper, kardeşlerime selam ederim.

Oğlunuz Seyfullah

Mektuptan öğrendiğimize göre, henüz Çanakkale Muharebeleri başlamadan önce Çanakkale'de harbe hazırlanan askerler tarafından Çanakkale Türküsü söylenmektedir. Çünkü mektubun tarihi 29 Eylül 1914'tür. Yani Çanakkale Muharebeleri henüz başlamamıştır. İşte bu mektup, bize türkünün doğuş zamanını harp öncesine götürmemiz gerektiğini haber vermektedir.

Öte yandan, Türk müzik tarihi ve halk türküleri üzerine önemli çalışmaları bulunan Mahmut Ragıp Kösemihal'in görüşleri de

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA NO 461
İNCELEME TARİHİ 22.11.1973

DERLEYEN
M.SARISÖZEN

YÖRESİ
KASTAMONU

DERLEME TARİHİ

KİMDEN ALINDIĞI
İHSAN OZANOĞLU

NOTAYA ALAN
M.SARISÖZEN

SÜRE

ÇANAKKALE İÇİNDE

ÇA NAK KA LE İ ÇİN DE AY NA LI ÇAR ŞI

A NA BEN Gİ Dİ YOM DÜŞ MA NA KAR

ŞI OF GEN Ç Lİ Ğİ MEY VAH

T.Soyata

(1)
ÇANAKKALE İÇİNDE AYNALI ÇARŞI
ANA BEN GİDİYOM DÜŞMANA KARŞI

(2)
ÇANAKKALE İÇİNDE BİR UZUN SELVİ
KİMİMİZ NİŞANLI KİMİMİZ EVLİ

(3)
ÇANAKKALE ÜSTÜNÜ DUMAN BÜRÜDÜ
ON ÜÇÜNCÜ FIRKA HARBE YÜRÜDÜ

(4)
ÇANAKKALE İÇİNDE BİR BOLU TESTİ
ANALAR BABALAR MEKTUBU KESTİ

bu belgeyi destekler mahiyettedir. Kösemihal, Musikî Mecmuası'nda bu türkünün Çanakkale savaşları sırasında yeniden hatırlanmış ve zamana uygun mısralar araya katılmış bir türkü olduğunu, asıl türkünün "ilk iki kıtadan anlaşıldığı gibi" (Çanakkale içinde vurdular beni/Nişanlımın çevresiyle sardılar beni; Çanakkale içinde aynalı çarşı/Ana ben gidiyorum düşmana karşı) daha eski olup Çanakkale'de öldürülen bir delikanlının ağzından yakılmış bir ağıt olduğunu, hatta Vahit Lütfi'nin bu türkünün Birinci Dünya Savaşı'ndan çok önce söylendiğini kendisine anlattığını belirtir.

Dolayısıyla, bu bilgiler ışığında Çanakkale Türküsü'nün savaş başlamadan önce ortaya çıkmış bir türkü olduğunu söylemek mümkündür. Zira söz konusu mektubun tarihi, Kösemihal'in verdiği bilgi ve türkünün ilk iki kıtasındaki sözler bu kanaatimizi doğrulayan işaretlerdir.

Diğer yandan, araştırmalarımız sırasında bulduğumuz başka belge ve bilgiler ise, bu türkünün savaş başladıktan sonra meydana geldiği yönündedir. Şimdi de sırayla bunlara bakalım.

Şamlı Selim tarafından 1915 yılında yayımlanan ve üzerinde Risale-i Musikiyye yahut Musikî Gazetesi yazan eserin on üç numaralı nüshasında şu ifadeyi okuyoruz: Çanakkale Marşı, bestekârı Kemânî Kevser Hanım.

Kevser Hanım tarafından bestelendiği belirtilen ve ikişer mısralı on iki bentten oluşan marşın sözleri şöyledir:

Çanakkale Kahramanlarının Hatırası

Atar çavuş atar vururlar seni
Ölmeden mezara koyarlar seni
Of gençliğim eyvah

Çanakkale içini duman bürür
Kırk altıncı fırkanın nâmı yürür
Of gençliğim eyvah

Çanakkale içinde dolu bir testi
Analar babalar ümidi kesti
Of gençliğim eyvah

Çanakkale içinde sıra selviler
Altında yatıyor arslan şehitler
Of gençliğim eyvah

Çanakkale Boğazı dardır geçilmez
Kan olmuş suları bir tas içilmez
Of gençliğim eyvah

Çanakkale içinde bir sarı yılan
Osmanlının tayyaresi durdurur dîvan
Of gençliğim eyvah

Çanakkale'sinde vurdular beni
Nişanlımın mendiline sardılar beni
Of gençliğim eyvah

Çanakkale'sinde yatar bir selvi
Kimimiz nişanlı kimimiz evli
Of gençliğim eyvah

Atar İngiliz atar pişman olursun
Kan akıcı fırkaya kurban olursun
Of gençliğim eyvah

İstanbul'dan çıktım başım selamet
Çanakkale'ye varmadan koptu da kıyamet
Of gençliğim eyvah

Çanakkale seni duman bürüdü
Ali Kemal Bey'in nâmı yürüdü
Of gençliğim eyvah

Tayyâre ile uçarız, dağlar aşarız
Bize tayyâreci derler, düşmanları yakarız
Of gençliğim eyvah

Görüldüğü gibi, "Çanakkale Marşı" adıyla yayımlanan bu eserin sözleri ile başta nakaratı olmak üzere bugünkü bildiğimiz Çanakkale Türküsü arasında bariz benzerlikler vardır. Marşın sözlerindeki "Çanakkale'sinde vurdular beni/Nişanlımın mendiline sardılar beni; Çanakkale içinde dolu bir testi/Analar babalar ümidi kesti; Çanakkale'sinde yatar bir selvi/Kimimiz nişanlı kimimiz evli" ifadeler buna örnektir. Ancak Şamlı Selim neşrinde dikkati çeken bir husus vardır ki o da şudur: Eski yazılı metin dikkatle incelendiğinde fark edileceği üzere, güftenin üstündeki notada yer alan sözler ile güfte arasında bazı farklılıklar vardır. Zira orada: "Edirne'den çıktım başım selâmet/Harbe dâhil olmadan kopdu kıyamet/Of gençliğim eyvah" dizelerine karşın aşağıdaki güftede bu sözler yer almamaktadır. Ancak, bu sözlerin onuncu bentteki; "İstanbul'dan çıktım başım selamet/Çanakkale'ye varmadan koptu kıyamet/Of gençliğim eyvah" şeklindeki ifadelerin kısmen değiştirilmiş şekli olduğu görülmektedir. Bu farklılığın nedeni nedir? Bu durumu, türküyü bestesi açısından araştırması gereken müzikologlara bı-

rakarak başka bir noktaya geçelim.

Sözlerin üstünde yazan "Çanakkale Kahramanlarının Hatırası" ibaresi, bize bu marşın Çanakkale'deki askerlerimizin kahramanlıklarının hatırasını yaşatmak amacıyla bestelenmiş olduğunu düşündürmektedir. Zira Çanakkale Muharebeleri'nin devam ettiği günlerde Harbiye Nezâreti'nin teşvik ettiği "harp edebiyatı" kampanyası dâhilinde kimi şiirlerin marş olarak besteletildiğini biliyoruz.

Çanakkale Türküsü Çanakkale'nindir*

Çanakkale Türküsü'nün nereye/kime ait olduğu oldukça merak edilen bir konudur. Bu türkünün Kastamonu Türküsü kabul edilmesinin tek nedeni, TRT kayıtlarındaki ilk derlemenin oradan kaynaklanmasıdır.

Beste mi Türkü mü?

Bu yazımızda, bu konuya olabildiğince açıklık getirmeye çalışacağız. Öncelikle Çanakkale Türküsü ile ilgili üç savdan söz ederek başlayalım.

1. Çanakkale Türküsü, Kemani Kevser Hanım'ın bestesidir!

Buna göre türkü, adı bilinen bir besteciye aittir. Yani; Kemani

* Ali Osman Öztürk, "Çanakkale Türküsü Çanakkale'nindir" Aynalı Pazar, Yıl: 3, Sayı: 109, 5.6.2005, s. 18-19

Kevser Hanım'ın "Çanakkale Marşı" zaman içinde türküleşmiştir. Bu savı destekleyen en önemli belge Şamlı Selim'in 'Risale-i Musikiye/Musiki Gazetesi (1915-1916)'dir. Onur Akdoğu bu görüşü savunur (bkz. Akdoğu 1991: 9-23).

2. Çanakkale Türküsü, Destancı Mustafa'nın bestesidir!

Türkü bestedir ancak Kevser Hanım'a değil, Destancı Mustafa'ya aittir. Bu görüşün tek destekçisi Etem Ruhi Üngör'dür.

3. Çanakkale Türküsü, anonimdir. Yani söz ve bestenin sahibi belli değildir.

Üçüncü görüşe göre ise, Çanakkale Türküsü anonim bir türkü/aşk türküsü olup Çanakkale Savaşlarında yeniden canlanmıştır. Bununla ilgili aşağıda künyelerini vereceğimiz pek çok kaynak mevcuttur. Özellikle Almanların değişik kişilerden 1917/18 tarihlerinde derlediği (1919 ve 1923 tarihli) belgeler bunu desteklemektedir.

Bu satırların yazarı, Kastamonu türküsü savının bilimsel olmadığını düşünmekte, aksine türkünün Çanakkale'ye ait olduğunu savunmaktadır.

Neden Kastamonu Olamaz?

Çanakkale türküsünün, Kastamonu'ya ait olduğu savının tek gerekçesi, onun bu bölgede derlenmiş olmasıdır. TRT kayıtlarına böyle kayıt edildiği ve şimdiye kadar bu şekilde anons edildiği için hafızalara böyle yerleşmiştir. Oysa TRT kayıtlarında bulunan ve farklı iller/ yörelerle anılan diğer birçok türküde de olduğu gibi bu bilimsel değildir. Yani bir türkü illâ ki derlendiği yere ait olmak zorunda değildir. Öyle olsaydı, bazen onlarca

(yurtdışında binlerce) varyantı olan bir türküyü nereye ait sayabilirdik? Aşağıda görüleceği üzere Kastamonu yalnızca bir varyantın yöresidir. Aynı mantıkla düşünülünce Kastamonu'dan önceki tarihlerde tespit edilen varyantlar bu durumda aynı hakka sahip değil midir? O halde Kastamonu'nun hakkını Kastamonu'ya vermek istersek, şöyle bir sonuca ulaşırız: Kastamonu tespiti Çanakkale Türküsünün sadece bir varyantıdır. Varyantlar içinde bugün TRT sayesinde yaygınlaşıp herkesçe en çok sevileni Kastamonu'da derlenendir. Ancak bu durum türküyü Kastamonulu yapmak için yeterli değildir. Şimdi türkünün anıldığı ve yer aldığı kaynak ve derlemecilerine tarih sırasına göre bakalım.

Tüm derleme yerlerine ya da kaynak kişilere baktığımızda, yalnızca Kastamonu değil, aynı zamanda Konya, Eskişehir, Erzurum, Adakale gibi yöreler ve hatta Kosova, Bulgaristan, Arnavutluk, eski Yugoslavya (Priştine) ve Kerkük gibi bugünkü Türkiye sınırlarının dışında bulunan yerler de karşımıza çıktığına göre, öncelikle Çanakkale Türküsü'nün artık kesinlikle Kastamonu türküsü olmadığı açıktır. Diğer yandan Alman Willi Heffening ve özellikle Karl Hadank'ın derlemelerinin 1917 ve 1918 yıllarında, Marmara denizinin güney kıyısında küçük bir liman kasabasında Türk askerleri ve çocuklarından derlendiği belirtilmektedir. Ayrıca Hadank "Askerler ve çocuklar tarafından bu türkü kadar sık söylenen başka bir türkü duymadım." diye vurgulamaktadır. Keza 29 Eylül 1914 tarihli ve Seyfullah Nutku'nun kaleminden çıktığı anlaşılan bir mektuba göre:

"Birkaç günden beri Çanakkale sokaklarından askerler geçiyor, 'Çanakkale içinde Aynalı çarşı, Anne ben gidiyorum düşmana karşı' şar-

kısını söylüyorlar. At üstünde zabitler, top arabaları, mekkâre ve dere kervanları sokağımızı doldurdu. Harp olacakmış, İngiliz ve Fransız harp filoları boğazın dışında dolaşıyormuş. Buraları bombardıman edeceklermiş..."

Bu iki önemli otantik bilgi türkünün, birçok açıdan Çanakkale yöresine ait olduğunu kanıtlar. Bu açıları ortaya koymaya çalışalım: Türkülerin tasnifinde değişik ölçütler dikkate alınır. Özetle:

1. **İçerik:** Aşk, sevda, gurbet, eşkıya, Köroğlu, cinayet, ağıt, hapishane, serhat, tarihi vb.,

2. **Biçim:** Hece sayısı, dize sayısı, uyak, metin yapısı, ezgi vb.,

3. **Türküyü söyleyenler**: Cinsiyet ve yaş, meslek (asker, çoban, denizci, esnaf, bekçi), sayısı (solo, koro), yöresi (köy, halk, memleket), bölgesi (Trakya, Rumeli, Karadeniz, Safranbolu),

4. **Söylenme nedeni:** Düğün, kına, gelin, ramazan, iş, ölüm, semah vb.,

5. **Söylendiği yer:** Okul, yol, yayla, ramazan, ilahi, semah vb.,

6. **İşlevi:** Oyun, meyhane, ninni, güzelleme, kahramanlık, taşlama, ağıt, destan, yergi, didaktik, ilenme, toplumcu, tarikat.,

7. **Yaygınlık derecesi:** Eski, mevzii ve mahalli, az münteşir, çok münteşir, yeni, moda, yılın en sevilen vb. gibi ölçütleri biz Çanakkale Türküsü'ne uyguladığımız zaman görülecektir ki, terazinin kefesi hep Çanakkale'den yana ağır basacaktır.

Yukarıdaki bilgiler doğrultusunda bu ölçütleri türküye uyarlayalım (ben bu tabloya derlendiği yer, derleyenlerin ve kaynak kişilerin olası memleketlerini de ekledim.

Türkünün İçeriği	Çanakkale Savaşları
Biçimi	İki dizeli, kavuştaklı (özgün)
Söyleyenler	Askerler
Söylenme nedeni	Savaş, askerlik
(Aktüel olarak) söylendiği yer	Çanakkale, Türkiye
İşlevi	Çanakkale savaşları üzerine duyguları dile getirme
Yaygınlık derecesi	Eski, mahalli, moda, sevilen
Derlendiği Yer	Marmara'nın güneyinde bir kasaba, Çanakkale, [İzmir], Kastamonu, Kerkük, Arnavutluk, Kosova/ Prizren, Adakale, Konya vd.
Kaynak Kişilerin memleketi	Marmara'nın güneyinde bir kasaba, Çanakkale, [İzmir], Kastamonu, Kerkük, Arnavutluk, Kosova/ Prizren, Adakale, Konya, Konya/Beyşehir, Eskişehir, Erzurum
Derleyenlerin Memleketi	Almanya, Türkiye (Kastamonu, Konya), Bulgaristan: Adakale, Arnavutluk, Irak/Kerkük, Yugoslavya/Kosova/ Prizren

Kime Aittir?

Türkünün beste mi, yoksa anonim mi olduğu sorusu tartışmalıdır. Onur Akdoğu ve Ömer Çakır türkünün doğuşu (yakılışı) ve yayılışı, beste olup olmadığı üzerine türkü tarihçesi açısından değerli katkılarda bulunmuşlardır. Kanımca bunlar, Çanakkale türküsünün Çanakkaleli oluşuna hiçbir zeval getirmez. Çünkü beste olsa da olmasa da, o artık anonim kaynaklardan derlenmiş bir türküdür. Alman Halk Türküsü Arşivi, herhangi bir ezgiyi

eğer en az iki varyant halinde arşivleyebilirse onu türkü olarak kabul eder. Dolayısıyla o artık halka mal olmuştur. Aidiyeti bu haliyle el değiştirir.

Sonuç

Çanakkale Türküsü, sanılabileceği gibi, yalnızca Çanakkale Savaşları ile ilgili olduğu için değil, bugün tavrı ve diğer her şeyiyle Çanakkale'ye aittir. Türkü bugün elimizde olan varyantları bakımından anonimdir, yani halkın malıdır. Başlangıç itibariyle besteci ister Kevser Hanım, isterse bir başkası olsun, bu gerçeğe asla zarar vermez.

Nota: Çanakkale Marşı (Kevser Hanım 1915)

Yukarıda verilen kaynaklarda Şamlı Selim'in, Kemani Kevser Hanım'a ait olduğu öne sürülen notası yanında, ayrıca Mahmut Ragıp Gazimihal'in, Muzaffer Sarısözen'in, TRT'nin, İhsan Ozanoğlu, Etem Ruhi Üngör'ün, Nimetullah Hafız, Tacida Hafız ve Suphi Saatçi'nin notaları yayımlanmıştır. Kanımca en ilginç sonuç, Şamlı Selim'in 1915'te yayımladığı nota ile Willi Heffening ve Karl Hadank'ın 1917/18'de derleyip daha sonra yayımladıkları notaların karşılaştırmasıyla ortaya çıkacaktır.

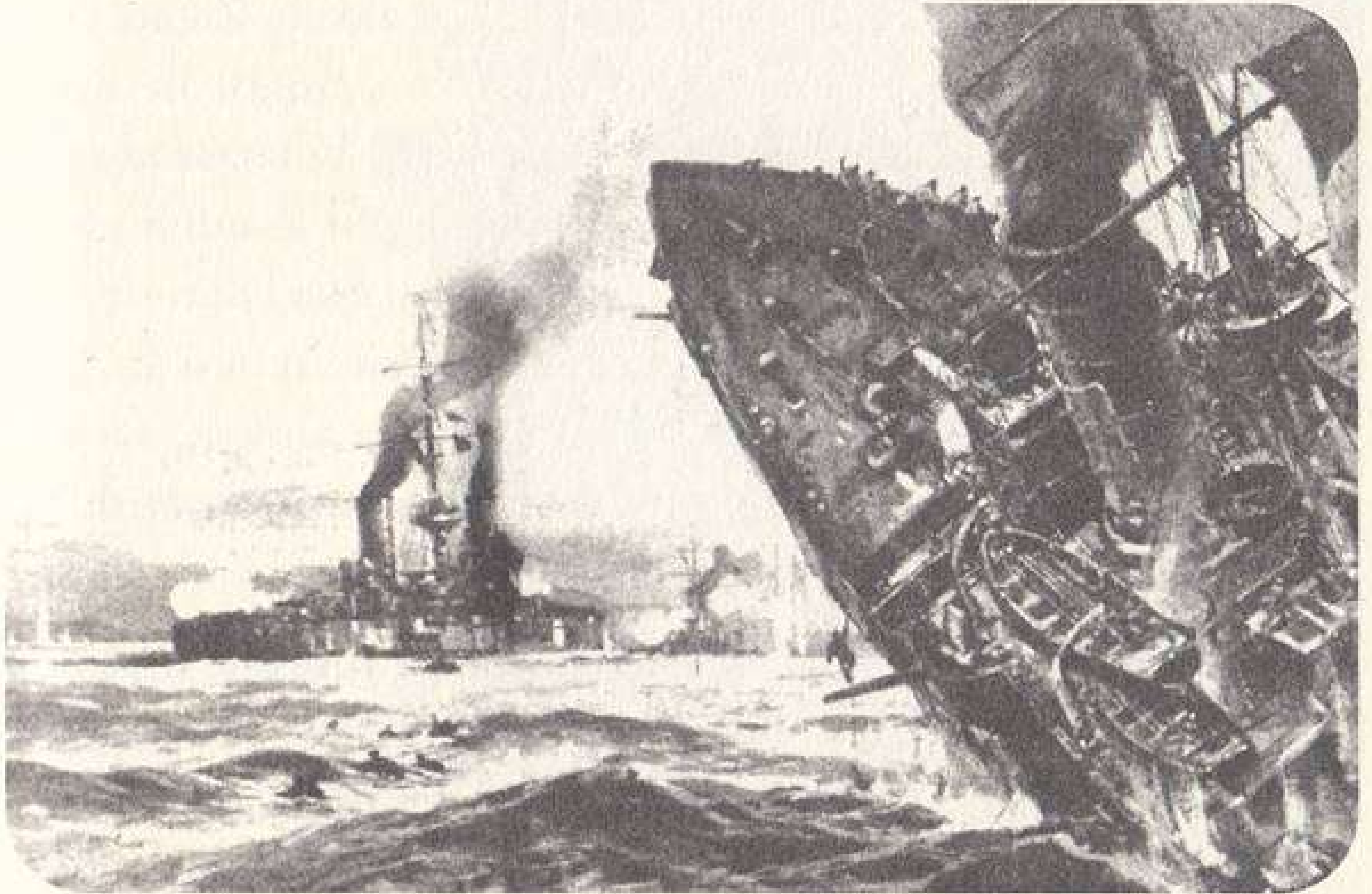
Yapılan çalışma sonunda, çeşitli varyantlarıyla birlikte ele alınan Çanakkale türküsünü gerek ritmik, gerekse ezgisel seyir bakımından belirli bir yöre kapsamında ele almak mümkün görülmemektedir. Eserin Balkanlardan Mezopotamya'ya kadar yaygınlaşmasının nedeni ezgisel seyrin, mevcut yörelerin müzik estetiği anlayışıyla paralel olduğunun kanıtıdır. Böylece söz konusu türkü, genel form yapısını korumakla birlikte ulaştığı bölgeye ait müzikal unsurları da bir ölçüde içine alarak, toplum tarafından çok sevilip dillendirilen bir türkü hâline gelmiştir. Yine eserin bu kadar çok varyantının olması bunun kanıtı olarak görülebilir.

1970'li yıllar Çanakkale Türküsü'nün öyküsünde önemli bir dönemin başlangıcı olur. Çünkü türkü, bu yıllardan sonra ülke çapında daha çok bilinme imkânına kavuşur. Artık Çanakkale Türküsü, halk şiiri ve müziği ile ilgili hemen her kitaba alındığı gibi türküler hakkında bilgi veren araştırmalarda da "bentleri iki, kavuştakları tek dizeli" türküler için verilen örneklerin başında yer alır. Ayrıca türkünün daha da meşhur olmasında, bu yıllarda radyodan duyulması ve TRT kayıtlarına girmesinin de büyük payı olduğu kanaatindeyiz.

Çanakkale Türküsü'nün sözleri 1973'te notasıyla beraber TRT arşivinde şu bilgilerle yerini almıştır:

Derleyen: Muzaffer Sarısözen
Derleme Tarihi: (--------)
İnceleme Tarihi: 22.11.1973
Notaya Alan: Muzaffer Sarısözen
Kimden Alındığı: İhsan Ozanoğlu
Yöresi: Kastamonu

TRT yayınındaki sözler nakaratları hariç, Muzafer Sarısözen'in yukarıda bahsettiğimiz ve 1952'de yayınladığı sözlerin aynısıdır. Muzaffer Sarısözen'in kaynak kişi olarak gösterdiği İhsan Ozanoğlu, Musikî Mecmuası'ndaki bir yazısında, ne zaman olduğuna ilişkin bir tarih vermeden; Sarısözen'in Çanakkale Zaferi yıldönümünde günün önemini belirtecek türkü ararken nereye başvurduysa Çanakkale konusu üzerine türkü bulamadığını, bunun üzerine telefonla kendisine müracaat ettiğini, kendisinin de hemen notasını yazıp Kastamonu'dan postaladığını, Ankara'ya gittiğinde ise Çanakkale Türküsü'nün hiçbir yerde bilinmediğine göre mutlaka Kastamonu'da yapılmış olması gerektiğini belirtir. Yazının devamında ise Sarısözen'in, kendisine şimdi de bestekârını tespit etmesini rica ettiğini fakat türküyü yakanı kesin olarak tespit edemediğini ifade eder.

Muzaffer Sarısözen bu türkünün sözlerinin aynısını 1952 yılında yayınladığına göre, türküyü İhsan Ozanoğlu'dan bu tarihten önce derlemiş olmalıdır. Zaten Muzaffer Sarısözen'in, Türkiye'nin değişik yerlerinden derlediği türkülere ilişkin bilgiler arasında Çanakkale adlı türkünün kaynak kişi İhsan Ozanoğlu'ndan 14.7.1947 tarihinde Kastamonu'da derlendiğine dair bilgi şüphemizi kısmen gidermektedir. Bu noktada ilginç olan yine Sarısözen'in Çanakkale isimli bir türküyü daha önce, 4.7.1939'da Çorum'un Sungurlu ilçesinin Yalman Köyü'nde kaynak kişi Mustafa Kopuk'tan derlemiş olmasıdır. Dolayısıyla eğer bir "sahiplenme" olacak ise, Çorum'un bunu daha önce ve daha fazla hak ettiği gibi bir sonuca varılabilir. Asıl dikkat çeken nokta ise, 1899 doğumlu Muzaffer Sarısözen'in Sivas Lisesi 8. sınıfında okurken çocuk yaşta "onbeşliler" arasında vatan hizmetine koşması ve Çanakkale Muharebeleri'ne katılmasıdır. Tabii burada Çanakkale Gazisi Sarısözen'in, Çanakkale Zaferi yıldönümünde günün önemini belirtecek türkü araması ile nereye başvurduysa Çanakkale konusu üzerine türkü bulamaması üzerine, İhsan Ozanoğlu'na müracaat etmesi gibi konular elbette merak konusudur. Merakımızı celbeden bir başka konu ise, Muzaffer Sarısözen'in o yıllarda Çorum'da ve Kastamonu'da derlediği türküler arasında Çanakkale Türküsü yer alırken, aynı yıllarda Çanakkale'de derlediği türküler arasında söz konusu türkünün bulunmamasıdır.

Öte yandan, İhsan Ozanoğlu'nun türkünün yöresine ilişkin iddiası bazı kitaplara da geçmiştir. Yurt Ansiklopedisi'nde "Çanakkale içinde aynalı çarşı" sözleriyle başlayan ezgi, Kastamonu ve Tuna üzerindeki Adakale'den derlenmiştir. Türkünün yalnız

Yaralı gazilerimiz tedavi ediliyor

sözleri yöreyle ilgilidir." denilmektedir.

Bazı kaynaklarda ise, türkünün Çanakkale yöresine ait olduğu yazılıdır. Haliyle farklı bilgiler Çanakkale Türküsü'nün hangi yöreye ait olduğuna dair zihinlerde bir soru işaretinin oluşmasına sebep olmaktadır. O nedenle kısaca bu konuya da açıklık getirmek gerekir.

Yukarıda belirtildiği gibi, Çanakkale Türküsü'nün hangi yöreye ait olduğuna ilişkin farklı görüşler vardır. Aslında, türkülerin nerede ve ne zaman ortaya çıktığını bilmek çok kere elden gelmez. Yurdun birçok yerinde söylenmekte olan bir türkü elbette bir tek yerde doğmuştur. Eğer varsa, türküdeki yer ve kişi adları da onun doğuş yerini her zaman göstermez. Çünkü türkü gittiği yerlerde bazı değişikliklere uğrar. Bu yüzden, kimi zaman bir türküye değişik yerlerin halkı sahip çıkar; bu türkü oranın değil, bizimdir, derler. Fakat bununla beraber, bazı türkülerin çıkış yerleri bilinir. Bu türküler, genellikle tarihi olaylara dayanan türkülerdir. Dolayısıyla, Çanakkale Türküsü ile ilgili bu tür bir tartışma yersiz ve ilmi dayanaklardan yoksundur. Şu ana kadar verdiğimiz bilgiler, kesin bir şekilde bu türkünün ortaya çıkış yerinin Çanakkale olduğunu kanıtlamaktadır.

Çanakkale Türküsü ile ilgili buraya kadar anlatılanlar şöyle özetlenebilir:

1. Çanakkale Türküsü, daha önce yörede söylenen bir aşk türküsü üzerine halk şiiri geleneğine uygun olarak eski ve yeni sözler monte edilmek suretiyle bir ayrılık ve savaş türküsü olarak yakılmış olup savaşın arifesinde de askerlerimizce söylenmeye başlanmış bir türküdür.

2. Söz konusu türkü, Çanakkale Muharebeleri boyunca askerin dilinden düşmemiş, bu sırada türkünün sözlerine savaş ve yöre ile ilgili yeni ifadeler ilave edilmiştir.

3. Türkünün sözlerinin yer aldığı elimizdeki en eski metinler, Çanakkale Muharebeleri'nin olduğu 1915 yılında yayımlanmıştır. Bunlar; Kevser Hanım'ın bestelediği Çanakkale Marşı ile Destancı Eyüplü Mustafa Şükrü Efendi'nin yayımladığı Çanakkale Şarkısı adlı eserlerdir.

4. Çanakkale Türküsü, Birinci Dünya Savaşı bittikten sonra, memleketlerine dönen askerlerin dilinde, başta Anadolu olmak üzere Osmanlı coğrafyasının hemen her tarafına yayılmıştır. Doğal olarak Kastamonu'ya da ulaşmıştır. Türkünün Kastamonu iline ait olduğu yönündeki düşünce bilimsel değildir.

5. Çanakkale'de doğan ve savaş sonrası çok geniş bir coğrafyaya yayılan Çanakkale Türküsü'nün birkaç ana kolundan bahsedilebilir. Bunlardan ilki; Çorum, Çanakkale, Kastamonu ve Konya gibi illerde söylenen Anadolu koludur. İkincisini Rumeli kolu oluşturur ki, türkünün Arnavutça söylenişi, Bulgar ve Gagauz türküleri arasında yer alması bu çerçevede ele alınabilir. Yöreye ait sözlerin girmesi ile söylenişteki değişiklik açısından Rumeli kolu gibi Kerkük yöresinde söylenen şekli de farklı bir kol olarak değerlendirilebilir. Alman asker ve bilim adamlarının neşrini ise, Anadolu kolu içinde mütalaa edebiliriz.

6. Aradan uzun zaman geçmesine rağmen bu türkü ölmemiş, canlılığını muhafaza etmeyi başarmıştır. Bunu toplumu çok derinden etkileyen bir olaya dayanmasına, ezgisinin dokunaklı oluşuna ve sanat yapısının yüksek olmasına bağlayabiliriz.

7. 1970'li yıllardan sonra Çanakkale Türküsü oldukça meşhur olmuş, hem sözleri hem de ezgisi bakımından ortak bir söyleyişe kavuşarak daha rafine hale gelmiştir.

8. Günümüzde Çanakkale Türküsü, Çanakkale Muharebeleri'ni kazanan kahraman askerlerimizin hissiyatına tercüman olan en kıymetli eserlerden biri olarak, türkülerimiz arasında hak ettiği müstesna yerini almıştır.

Askerlerimiz siperlerde

Çanakkale Türküsü'nün Değişik Dillerde Söylenişi

Çanakkale Türküsü'nün Arnavutça Söylenişi:

(İrfan Morina - Yugoslavya)

Çanakalaja çe për udhe
Vijs'hin more nja di gra
Bojni gajret evlatlar
Mo Francuz nuk ka

Türkçesi:
Çanakkale boyunda
Geliyor iki kadın
Gayret edin evlatlar
Fransızlar yok oldu

Çanakalaja çe për udhe
Vijshin nja di gra
Bojni gajret evlatlar
Mo Hingiliz nuk ka...

Türkçesi:
Çanakkale boyunda
Geliyor iki kadın
Gayret edin evlatlar
İngilizler yok oldu.

Çanakkale Türküsü Arnavut halkında hem daha uzun, hem de muhteva bakımından değişik bir biçimde söylenmektedir. Türküye Arnavutçanın uygun bir kafiye şekli de uydurulmuştur. Türküde Türkçe sözcüklerin sayısı da hayli kabarıktır. Biz 13 tanesini kaydettik:

1. Çanakalaja (Çanakkale)
2. Topi (top)
3. ajilja (gülle)
4. aman (aman, eyvah!)
5. shapkali (şapkalı, mecaz: müslüman olmayan halklar)
6. bunar (pınar, kuyu)
7. evlatlar (evlatlar, kardeşler)
8. zeher (zehir)
9. çader (çadır)
10. jeshil (yeşil)
11. zabitlar (zabitler, subaylar)
12. Türk (Türk)
13. gajret (gayret)

HEJ VO ČANAKKALJE

Hej vo Čanakkalje se koptisa kijamet
Hej vo Čanakkalje se koptisa kijamet
Aĥ be majko mua ti da viđiš haljamet
Ooof mlados otide.

Koj od nas je ženet koj nišanljija
Koj od nas je ženet koj nišanljija
A Meljek Azrailj duše ni zima
Ooof ne te prašuje.

Hej vo Čanakkalje bunar so sindžiri
Hej vo Čanakkalje bunar so sindžiti
Ne pite be arkardaši zeherljija voda
Ooof mlados zamina.

Dušmanu vo ruke da ne paneme
Dušmanu vo ruke da ne paneme
Ište ne umrene vo kabur ne stavaje
Ooof ej šehitljije.

Hej vo Čanakkalje redoj redoj jigiti
Hej vo Čanakkalje redoj redoj jigiti
Ti da vidiš gljedanice ka panujet šehiti
Ooof mlados mi projde.

Amîn ostre sablje mlogo iseklje
Amîn ostre sablje mlogo iseklje
A babo i mati ûmût preseklje
Ooof za šehidi.

Burası Çanakkale

Bu Çanakkale'de koptu kıyamet
Bu Çanakkale'de koptu kıyamet
Ah be anam budur alamet
Ooof gençliğim gitti

Kimisi nişanlı, kimisi evli
Kimisi nişanlı, kimisi evli
Alıyor Azrail can, kimseye sormadan
Ooof sormadan...

Çanakkale içinde zincirli bunar (Pınar)
Çanakkale içinde zincirli bunar
İçmeyin be arkadaşlar zehirli sular
Ooof gençliğim gitti

Düşmanın eline düşmeyelim
Düşmanın eline düşmeyelim
Ölmeden mezara koyuyorlar
Ooof ey şehitler

Çanakkale içinde sıra sıra yiğitler
Çanakkale içinde sıra sıra yiğitler
Bak nerede düşüyor sevenler şehit
Ooof gençliğim gitti

Sabretmek iyidir
Sabretmek iyidir
Analar, babalar ümitlerini kesmiş
Ooof şehitler için

PESNA JENOGO NE POZNATOGO ŠEHIDA NA ČANAKKALJE VAZI NASIHAT AĤPAPAM

Aĥpapi verne drugari
vije če doma idete
vo Gora če se vračate
nemoj da denja stignete

Nemoj da haber davate
nemoj da puške firljate
nemoj da konji tîrčate
nemoj da pesne pujete

Sve majke će na ıljezet
askeri da prečekaje
svečija majka ći-ljeze
i mua majka će dojde

Pa će ve praša za mene
hapansîs da ne kažete
nemoj da pravo kažete
vake će majki rečete:

Sin ti na asker ostana majko
sin ti se na asker oženif majko
teške topoji tupani majko
tenke tufeci svirilje majko

Mîtne oblaci bajraci majko
sitne kamene svatoji majko
belje nišani đokoji majko
cîrvena zemnja manesta majko

Kîrvave haljišta postelja majko
sin ti n-Ahiret zamina majko
grop če mu bide odaja majko
sabur da činiš šehidova majko.

Arkadaşlarıma Nasihat

Ahbaplarım din arkadaşlarım
Siz evlerinize gideceksiniz
Gora'ya döneceksiniz
Sakın gündüz varmayın

Sakın haber vermeyin
Sakın ateş etmeyin
Sakın atlarınızı koşturmayın
Sakın şarkı söylemeyin

Bütün analar çıkacaklar
Askerleri karşılamaya
Herkesin anası çıkacak
Benim anam da çıkacak

Size beni soracak
Ansızın demeyin
Hemen söylemeyin
Aman böyle deyiniz

Çocuğun askerde kaldı ana
Çocuğun askerde evlenmiş ana
Ağır davullar vardı orda ana
Tanklar tüfenkler sirenler ana

Çektik bulutlara bayrağı ana
İnceli taşlardı düğüncüler
Beyaz elbise doku anam
Kırmızı toprak gelinim anam

Kanlı elbisemi gönderiyorum sana anam
Evlâdın dünyadan göçtü anam
Mezarım uzakta olacak anam
Sabırlı olmalısın sen şehit anasısın

** Bu şarkı, adı bilinmeyen, Goralı bir Çanakkale şehidine aittir.*

Not: Orijinali Gorançe olan, Çanakkale ile ilgili bu iki türkü, Goralı aydın, yazar Ramazan Redzepleri arşivinden alınmıştır.

Çanakalaja

Çanakalaja topi i parë
Mbrenda poj kersët
Mbrenda poj kersët
Gjilja poj bi n'det (e)
Haj vaj për t'rijtë aman (e)

Çanakalaja topi i ditë
Mbrenda poj kërset
Mbrenda poj kërset
Gjilja poj bi n'det (e)
Haj vaj për t'rijtë aman.

Gjilet poj bi jnë n'dete
Deti poj gërgëllon
Dilni e këshirni detin
U mbush me shapkali
Haj për t'rijtë aman

Çanakalaja çati
Mi isht ni bunar i fell
Hakatshin, hakatshin
Uje s'mundin me nxer
Haj për t'ri jtë aman.

Çanakalaja çati
Mi ishte ni bunar i fell
Mos pi jni ujë bre evlatlar
Se e kanë ba me zeher
Haj për t'ri jtë aman.

Çanakalaja çati
Mi isht ni çadër jeshil
Zabitllart e Turkit
Era trandafil
Haj për t'ri jtë aman

Çanakalaja çati
M'i isht ni çadër e verdh
Zabitllarët e Turkit
Çati na janë mbledh
Haj vaj për t'ri jtë aman

Çanakalaja çe për udhe
Vijshin more nja di gra
Bojni gajret evlatllar
Mo Francuz nuk ka
Haj për t'ri jtë aman.

Çanakalaja çe për udhe
Vijshin nja di gra
Bojni gajret evlatllar
Mo Hingilis nuk ka
Haj vaj për t'rijtë aman.

Çanakkale

Çanakkale içinde
İlk top patladı
İlk top patladı
Güllesi denize düştü
Of gençliğe vay aman

Çanakkale içinde
İkinci top patladı
İkinci top patladı
Güllesi denize düştü

Deniz dalgalandı
Çıkınız görünüz
Deniz şapka ile doldu
Of gençliğe vay aman

Çanakkale içinde
Bir derin pınar
Uğraştılar yoruldular
Su çekemediler
Of gençliğe vay aman

Çanakkale içinde
Bir derin pınar
İçmeyin be evlatlar
Zehirli sular
Of gençliğe vay aman

Çanakkale içinde
Bir yeşil çadır
Türk zabitleri
Gül kokar
Of gençliğe vay aman

Çanakkale içinde
Bir sarı çadır
Türk zabitleri
Bir araya toplanır
Of gençliğe vay laman

Çanakkale boyunda
Geçiyor iki kadın
Gayret edin evlatlar
Fransızlar yok oldu
Of gençliğe vay aman

Çanakkale boyunda
Geçiyor iki kadın
Gayret edin evlatlar
İngilizler yok oldu
Of gençliğe vay aman

Not: Çanakkale Savaşı'na katılan Arnavut gençlerin de varlığı nedeniyle Kosova'da, Çanakkale Türküsü'nün Arnavutça versiyonu da geliştirilmiştir.[5]

[5] Morina, İrfan, Çanakkale Türküsü'nün Arnavutça Söylenişi, Çevren Toplum Bilim,Yazın ve Sanat Dergisi, Yıl 8, Sayı 55, Prishtine, Eylül 1986, s.25

Yöreden Çanakkale Savaşı'na katılanlar için adanan ve hâlâ yakılmakta olan bir türkü de şöyledir:

Türklerin gemisi kırmızı delikli
İçindeki askerler aslan yürekli;
Düşmanların gemisi yeşil direkli
İçindeki askerler tavşan yürekli
Kaçma düşman kaçma tutuklanırsın
Çanakkale boğazında teslim olursun...

Not: Çanakkale Savaşı ile ilgili bu türkü Goralı tarihçi Yahya Maznikar arşivinden alınmıştır.[6]

[6] Ebubekir Sofuoğlu, Kosova'nın Çanakkale Kahramanları, Yarımada Yayınları

Çanakkale Türküsü'nün günümüz versiyonu:

Çanakkale içinde vurdular beni
Ölmeden mezara koydular beni
Of gençliğim eyvah

Çanakkale köprüsü dardır geçilmez
Al kan olmuş suları bir tas içilmez
Of gençliğim eyvah

Çanakkale içinde aynalı çarşı
Anne ben gidiyorum düşmana karşı
Of gençliğim eyvah

Çanakkale içinde bir dolu testi
Anneler babalar ümidi kesti
Of gençliğim eyvah

Çanakkale'den çıktım yan basa basa
Ciğerlerim çürüdü kan kusa kusa
Of gençliğim eyvah

Çanakkale içinde sıra söğütler
Altında yatıyor aslan yiğitler
Of gençliğim eyvah

Çanakkale'den çıktım başım selamet
Anafarta'ya varmadan koptu kıyamet
Of gençliğim eyvah

Çanakkale Türküsü'nün Almanca versiyonu:

Das Lıed Von Tschanakkale

Ein Krug steht in Tschanakkale,
Gefüllt bis an den Rand,
Den Eltern tut das Herz so weh,
Ihr Hoffnung ganz entschwand.
O Unglück meiner Jugend.

Tschanakkale! Gleich gelber Schlang
Ob dir ein Flieger schwebt.
Uns allen wird zu mute bang,
Das Herz uns allen bebt.
O Unglück meiner Jugend.

Tschanakkale, auf dem Basar
Gab ich den Abschiedsgruß
Der Mutter mein im grauen Haar.
Zum Kampf ich ziehen muss.
O Unglück meiner Jugend.

Tschanakkale, in deiner Schanz
Behutsam ich da schlich. –
Wind', England, einen Totenkranz,
Manch Held, der hier erblich.
O Unglück meiner Jugend.

Tschanakkale, ein Meer von Blut
Um deine Mauern floss.
Alt Englands Sohn, sein höchstes Gut,
Sein Blut um dich vergoss.
O Unglück meiner Jugend.

Tschanakkale, an deinem Strand
Gelandet war der Feind.
Sein Aug´ warf er auf unser Land,
Zu nehmen er's gemeint.
O Unglück meiner Jugend.

Tschanakkale, von dem Gestad
Des Meeres blickt er ins Land.
Wohl sinnt er Tücke und Verrat,
Jedoch er hält nicht stand.
O Unglück meiner Jugend.

Tschanakkale, mit Löwenmut
Durchbohrt der Feinde Brust
Der Türk, der für sein teures Gut
Sein Blut vergießt mit Lust.
O Unglück meiner Jugend.

Tschanakkale, den Pulverdampf
Aus deinem grob Geschütz,
Ihn flieht der Feind ohne großen Kampf,
Wenn aufzuckt Blitz auf Blitz.
O Unglück meiner Jugend.

Tschanakkale, du Feste hehr,
Du hemmst die Feinde keck,
Von deinen Mauern starker Wehr,
Wir fegen sie hinweg.
O Unglück meiner Jugend.

Tschanakkale, du drohst dem Feind:
Laß nur dein Schießen sein.
Gar bald um dich zu Hause weint,
Weib, Kind und Mutter dein.
O Unglück meiner Jugend.

Tschanakkale, aus deinem Tor
Die zwölfte Furka bricht.
Ein Regiment der Feind verlor.
Aufgeht der Freiheit Licht.
O Unglück meiner Jugend.

Tschanakkale, der Feinde Flott´
Ins Meer versank sie hin.
Uns schütze unser starker Gott
Und unsre Artillerie.
O Unglück meiner Jugend.

Tschanakkale, die Fahne weht
Und flattert stolz im Wind.
In alle Welt der Ruf ergeht:
Wir Türken Sieger sind.
O Unglück meiner Jugend.

Tschanakkale, das Auge lacht.
Dank unserm Padischa.
Wir hielten stand auf schwerer wacht.
Nun ist der Friede nah.
O Unglück meiner Jugend.

Tschanakkale, das Schwert es ruht.
Der wind fegt übers Feld.
Jedoch der Türke nimmer ruht,
Die Still´ ihm nicht gefällt.
O Unglück meiner Jugend.

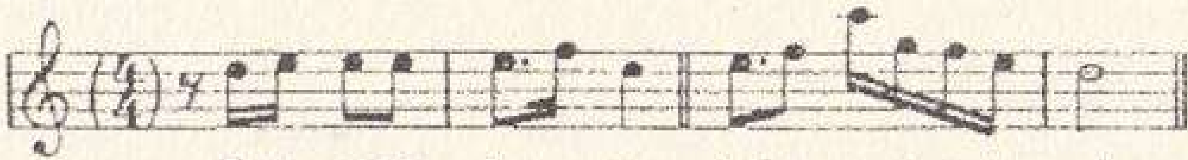
Tschanakkale, leb wohl mein Ort.
Bin heil noch und gesund.
Ich ziehe heut´ nach Anafort´
Noch jetzt in dieser Stund.
O Unglück meiner Jugend.

Tschanakkale, der Totenbaum
Ragt traurig in die Luft.
Es lebt der Helden Hälfte kaum.
Die Hälft´ sank in die Gruft.
O Unglück meiner Jugend.

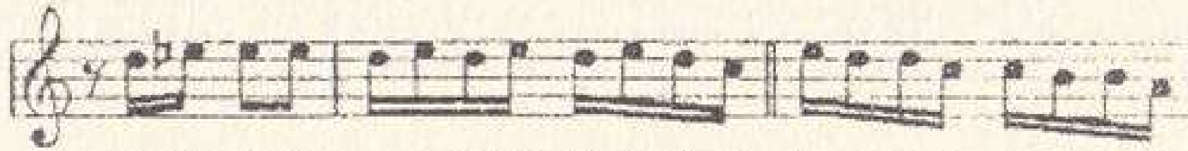
چناق قلعه مارشی

Čanaq qalā maršy.

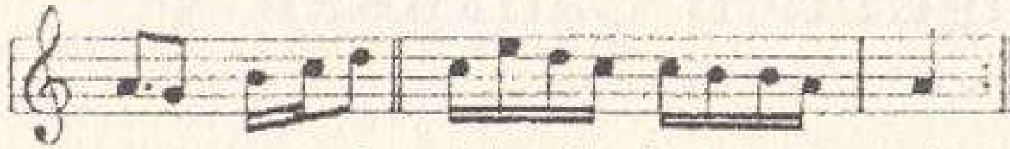
Das Dardanellenlied.

Ā dır nä dän ėy - yq dym ba šym sä - ā - a la mät

har bä da hyl o - u - ol mə də - an qo - op da - u bu - u kı - ı - i jə

mat u - of gä - ā - augle jı - i im ej wah

Nota 2: Çanakkale Marşı (Dardanellenlied)
Karl Hadank 1917/18 derlemesi (Yayın tarihi: 1919)

MELODIEN.

Lied Nr. I.

Ča-nak-ka-la i - čin- de wur-du - lar be - ni öl - me-den me - ze-

- - re koj - du - lar be - ni. of geng - li - jim he - wa.

Nota 3: [Çanakkale Türküsü]
Willi Heffening 1917/18 derlemesi (Yayın tarihi: 1923).

Bugünden Çanakkale'ye

Çanakkale Bugün

Çanakkale bugün toz ile duman
Alem görsün el mi, bey midir yaman
Düşmanda imkan var mehmette iman
Burda son söz türkün sözü olacak
Nefer şehit ordu gazi olacak

Çanakkale şahit düşmandan azdık
Diş ile tırnakla siperler kazdık
Her siperde ayrı destanlar yazdık
Halimiz şerefli mazi olacak
Nefer şehit ordu gazi olacak

Boğazda cihana karşı durmuştuk

Eser Adı: Çanakkale Bugün
Söz: Ozan Arif Şirin
Beste: Esat Kabaklı
Notalayan: Esat Kabaklı

Etten ve kemikten kilit vurmuştuk
Zabiti neferi karar vermiştik
Vatan bugün bizden razı olacak
Nefer şehit ordu gazi olacak

Çanakkale Savaşları'nın üzerinden geçen bunca yıl sonrasında bile ozanlarımız ve bestecilerimiz bu büyük zafer üzerine eserler üretmeye devam etmektedirler. Sözleri Ozan Arif Şirin'e, bestesi sanatçı dostumuz Esat Kabaklı'ya ait olan "Çanakkale Bugün" isimli eser de bunlardan biri. Kitabımızda yayınlanmasına müsaade ettikleri için kendilerine çok teşekkür ederim.

Son Kaleye Ağıt ve Marş

Ahmet Okur'un yönetmenliğinde hazırlanan İstanbul- Zeytinburnu Belediyesi'nin kültür armağanı olarak yayınlanan Sonkale Çanakkale adlı belgesel filmde Çanakkale'ye ve orada can veren Mehmetçiğe ithafen yazılıp bestelenmiş bir marş ve bir de

ağıt-türkü yer alıyor. Müzikleri Ali Otyam tarafından yapılan filmdeki marş ve türkünün sözleri ise Cemil Yavuz'a ait. Notalarına ulaşamadığımız bu marş ve ağıtın sözlerinin de bu kitapta yer almasını istedik. Bizi bundan haberdar eden Zeytinburnu Belediye Başkanı Murat Aydın'a ve Yapımcı --Yönetmen Ahmet Okur'a yardımlarından ötürü teşekkür ederim.

Son Kale Marşı

Dağlar ses verin sesime
Düşman doldu Gelibolu
Bir millet düştü peşine
Şaha kalktı Anadolu

Yola düştük beşer, onar
Gözler görmedi ana, yar
Son nefes verene kadar
Savaş dedi Anadolu

Kocaçimen Dağları'nda
Arıburnu yarlarında
Seddülbahir koylarında
Hücum dedi Anadolu

Üstte mintan, ayak yaya
Düşman bitmez saya saya
Kavuşmak için Mevla'ya
Dua etti Anadolu

Esaret ağırdır bize
Kimse çöktüremez dize
Ne geçerse elimize
Saldır dedi Anadolu

Şehide Ağıt

Perçem kapatmış gözünü
Ölüm yıkamış yüzünü
Yazın mezarın üstünü
Cennet mekan, cennet mekan

Hüzün donmuş dudağında
Son öpüşün yanağımda
Bundan böyle yatağımda
Nasıl yatam, nasıl yatam

Kimler akıttı kanını
Nasıl aldılar ah canını
Bundan böyle duvağımı
Kimler aça kimler aça

Giden gitti azar azar
Bu acıyı kimler yazar
Dağ başında sessiz mezar
Yürek yakar yürek yakar

Gözü yaşlı Anadolu
Her şafakta bekler yolu
Bundan böyle Çanakkale
Acı vatan, acı vatan

Birinci Dünya Savaşı Yıllarına Ait Diğer Türküler

Hey Onbeşli Onbeşli [7]

Taş döşeli dar yollardan şakırtılı at arabalarının gelip geçtiği demlerde,
Tokat bir dağ içindeyken
Gülü bardağ içindeyken
Yüzü kaleye bakan ahşap evlerden
birinin şenliğiydi Hediye.

Adı gibi Hak'tan Hediye, üç eteği sırma işleme, başı Tokat işi yazmalı, yazmasının ucu pembe oyalı. Endamı fidandan narince, boyu gül ağacı misali küçücek, alımlı, edalı bir kızcağız.

[7] Hulusi Üstün, Türkü Öyküleri, Pozitif Yayıncılık, İstanbul 2003 Hamdi Tüfekçi / Tokat http://www.turkudostlari.net/hikaye.asp?turku=603

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA No: 1616
İNCELEME TARİHİ: 24_5_1977

YÖRESİ
TOKAT

KİMDEN ALINDIĞI
HAMDİ TÜFEKÇİ

SÜRESİ:

DERLEYEN
NİDA TÜFEKÇİ

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
NİDA TÜFEKÇİ

HEY ONBEŞLİ

HE YON BEŞ Lİ ON BEŞ Lİ TO KAT YOL LA RI TAŞ Lİ
Gİ DE Rİ ME Lİ NİZ DEN KUR TU LAM DI Lİ NİZ DEN
Gİ Dİ YOM Gİ DE Mİ YOM SEV DİM TER KE DE Mİ YOM

ON BEŞ Lİ LE...R Gİ Dİ YO....R KIZ LA RIN GÖ ZÜ YAŞ Lİ
YE ŞİL BA ŞÖ..R DE KOL SA.....M SU İÇ MEM GÖ LÜ NÜZ DEN
SEV Dİ ĞİM _ PEK _ GÖ NÜL LÜ GÖN LÜ NÜ E DE Mİ YOM

AS LAN YA RİM KIZ SE Nİ NA DIN HE Dİ YE ----

BEN DO LAN DIM SEN DE DO LAN GE... L GE Dİ YE.........

FİS TA NAL DIM EN DA ZE Sİ O.....N YE Dİ YE........

— 1 —

HEY ON BEŞLİ ON BEŞLİ
TOKAT YOLLARI TAŞLI
ONBEŞLİLER GİDİYOR
KIZLARIN GÖZÜ YAŞLI
ASLAN YARİM KIZ SENİN ADIN HEDİYE
Bağlantı. BEN DOLANDIM SENDE DOLAN GEL GEDİYE
FISTAN ALDIM ENDAZESİ ON YEDİYE

— 2 —

GİDERİM ELİNİZDEN
KURTULAM DİLİNİZDEN
YEŞİL BAŞ ÖRDEK OLSAM
SU İÇMEM GÖLÜNÜZDEN
Bağlantı.

— 3 —

GİDİYOM GİDEMİYOM
SEVDİM TERKEDEMİYOM
SEVDİĞİM PEK GÖNÜLLÜ
GÖNLÜNÜ EDEMİYOM
Bağlantı.

Tokat eşrafından, kendi halinde bir ailenin evdeki tek çocuğu. Kınalı Kazova üzümlerinin toplanıp pekmez yapıldığı, içi sırlı küplere asma yaprağı basıldığı aylarda Tahtoba köyünün saygın ailelerinden birinin oğlu Hüseyin görüverdi onu. Tenhada buluştular, iki gencin yüreciği birbirine ısındı. Çok geçmedi aradan, Tahtoba'dan dünürcüler geldi Hediye kızın evine. Köy ağası babanın biricik oğlu Hüseyin'e istediler onu.

"Yaşı küçücek," dedi anası. "Baba ekmeği yemedi doyuncaya dek." Bekleyeceklerini söyledi oğlan tarafı. "Bizim oğlumuz da yeni yetme... Söz edelim, aht verelim, bekleyelim. Gül yanaklı Hediye bu yaz gelinimiz olur." Kız kısmı da tez büyür kuzu misali, yuvadan kuş misali kanatlanıp tez uçanı makbuldür. Hele talibi Tahtoba'nın efendilerindense, bol haneye gelin gidecekse, anasının babasının adını saydıracaksa fırsat kaçırılmaz. "Oldu." dedi büyükleri.

Hediye'nin ak ellerini bu bahar kınalayacaklardı. Madem insan evladıydı isteyen, hayır işte acele etmek en güzeliydi. Verdiler Hediye'yi bıyıkları yeni terlemiş Hüseyin'e. Şerbetini içtiler, sözünü kestiler. Tahtoba'nın ağası koçlar kurban etti, Hüseyin, endazesi on yedi kuruşa mor kadifeden fistanlık kumaş aldı Hediye'ye. İpek bürüğe bürüdüler genç kızı. Boynuna gümüş hamaylılar, alnına Hamidiye paralar taktılar. Nişan gecesi Tokat'ın kadınları toplandı kız evinde, bakır tepsilerin arkasını tıkırdatarak oynadılar.

Kış gelmeden yaprak küpleri basıldı, erik ezmeleri, tarhanalar, sebze kuruları, setikler, yarmalar hazırlandı. Bahar başında toplanıp yazıda kurutulmuş madımaklar çıkınlandı. Kasım yağ-

murları Yeşilırmak'ı coşturmadan tahtaları kararmış ahşap evlerin dış kapıları kapandı. Baba evinde artık misafir muamelesi gören Hediye çeyiz telaşına düştü. Kış boyu kafesli pencerenin önündeki sedirde oturup yoldan geçen herkesi "Belki Hüseyin'dir" ümidiyle süzerek küçük ellerinin ak parmaklarındaki iğne ile al yazmaları renk renk, çiçek çiçek oya ile çevirdi.

Kiraz ağaçları tomurcuğa dururken ürkütücü, korkutucu bir haber yayıldı ortalığa. Ateş düşmedik ocak bırakmayan seferberlik, memleketin her köşesinden yine delikanlıları istiyordu. Bu kez sıra yaşı on sekize yeni basmış delikanlılarda... Şehirden şehire, köyden köye haber uçuruldu. Sırtını kayalara dayamış Tokat da titredi bu havadisle. Bin üç yüz on beş doğumlular kışlada toplanacaklar. Karayağız Türkmen delikanlıları kalktı geldi, kara zıpkalı Karadeniz uşakları, ince yapılı dil bilmez Çerkes gençleri beşer onar gruplar halinde akın etti çevre köylerden. Kimini Çanakkale'ye yazdılar, kimini Filistin'e, Yemen'e. İllerini, köylerini bırakıp bilinmedik diyarlara doğru sürdüler atlarını. Kara tren vagonlarına doluştular. Gözü yaşlı duacı analarla, sabırlı yavuklular kaldı geride. Ardından bir maşrapa su döktükleri delikanlıları için yanaklarından süzülen gözyaşlarını yazmalarının ucundaki gül oyalarına sildiler. Geride kalan kalbi kırık yavuklular içlerindeki yangını türkü yaptı, on sekizlik yiğitlerin ardından ağlayarak söylediler.

Hey on beşli, on beşli
Tokat yolları taşlı
On beşliler gidiyor
Kızların gözü yaşlı

Tahtoba köyünden bölüğe çağrılan gençlerin arasında Beyoğlu Hüseyin de vardı. Al atını topuklayıp ayrıldı köyünden yaşıtlarıyla birlikte. Tokat'ta, Örtmeliönü'ndeki kararmış tahtalarla kaplı evciğin kapısını çaldı önce. Sözlüsünün ana babasının elini öptü. Göz ucuyla baktı utançtan yüzü kızaran Hediye'ye "Vatan borcunu ödeme zamanı, sağlıcakla kalın. Dua edin çocuklarınız için. Döner gelirsem, ahdimdeyim, çift davullar çaldırıp toy yaparım." dedi onlara. Sonra helâllik dileyip ayrıldı Hediye'nin evinden. Başını çevirip tekrar tekrar ardına bakarak sürdü atını.

Gidiyom gidemiyom
Seni terk edemiyom
Sevdiğim pek küçücek
Koyup da gidemiyom

Boynunu büküp asker yolu bekleyen bir sürü genç kızdan biriydi artık Hediye. Her gece dua ederek baş koyduğu yastığını sabaha kadar gözyaşlarıyla ıslattı. Günleri saya saya, aylar sonra yerine varabilen sarı zarfların içinden bir hayır haber alma ümi-

diyle bekleyerek geçirdi mevsimleri. Hasretini nakış nakış döktü iğne oyalarına, dantel perdelere, kilim tezgâhlarında dokunan cecimlere. Tokat'ın çıplak dağlarını bembeyaz karlar örttü önce, sonra karlar çağıl çağıl eridi, kuru ağaçlar canlandı, tomurcuklandı, yapraklandı. Asmalar gözyaşı gibi salkım salkım üzümlendi. Kâh Batmantaş köyüne bir ateş koru gibi kara haber düştü, kâh Yatmış'a, kah Hanpınarı'na... Salâvatlarla uğurladıkları delikanlılarının toprağa düştüğü haberini alan kara bahtlı analar, kara çatkılı yavuklular, dul kalan tazeler maşrapalarla su döküp ıslattıkları kapı önlerini gözyaşlarıyla ıslattılar. Memlekette yangın düşmedik ocak kalmadı.

Eli yüreğinde uyandı her sabah Hediye. Komşu kadınlara rüyalarını tabir ettirdi. Mahzun mahzun yollara bakıp bir haber bekledi kara yağız Hüseyin'inden. Uçup giden turnalardan haber umdu. Sabah esen serin rüzgâra selâm asıp yolladı. Çok mu uzaktı bu Yemen dedikleri yer? Şu çıplak dağların ardına gitse, bulur muydu yarini? Buluverse al kanlı yarelerini sarar mıydı pembe çevirmeli ipek mendiliyle? Gece gündüz binbir kuruntuyla içi içini yedi. Bir o değil, koca Anadolu'nun anaları, yavuklulari vakti belirsiz bir dönüşün ümidiyle dua edip bekliyordu. Bekleyiş derde dönüştü. Gelen her şehadet haberiyle kavuşma ümidi biraz daha kırıldı. Analar, askere gitmiş babalarını soran bebelerine "Az kaldı, dönecek." derken ciğerleri sızım sızım sızılar oldu.

Seneler geçiverdi yüzlerde çizgi bırakarak. Yiğitsiz kalmış evleri bekleyen köpekler yabancıya ürümez olmuştu artık. Dağlarda eşkıyalar peydahlandı. Asker kaçakları, arsızlar, hırsızlar kol gezmeye başladı ortalıkta. Bir gün falanca köyden baskın haberi geldi, bir gün filanca köyden. Ansızın uğratmışlar evleri. Para eder

her şeyi toplamışlar, cepheye gitmiş yiğidinin yasını tutan taze gelinleri dağa kaldırmışlar, ıssıza çökertmişler. Hükümet baş edemiyormuş artık onlarla. Şehirlerde kasabalarda kimse kimsenin selâmını almaz olmuş. Güven diye bir şey kalmamış.

Hediye'nin anasıyla babası yanlarına çağırdı kızlarını. Utana sıkıla açtılar endişelerini ona.

"Kara yazgılı kızım, bilirim beklediğin var ama işte seneler geçti. Dört kış, dört yaz bitti bir haber yok Tahtobalı Hüseyin'den. Böyle susup beklemekle olmaz. Haberini alıyoruz, nice yiğitler de şehit oldukları hâlde evlerine haber uçurulmazmış. Kim gitti de, geri geldi ki bu Yemen denilen ilden? Devletimiz her gün il il geri çekilirmiş. Askerden hayır haber beklemenin manâsı yok. Biz artık kocadık, sana sahip çıkamayız, namusundan endişeliyiz. Yazma ustası Emin Efendi sana talip oluyor. Erkeğin yaşlısı olmaz. Emin Efendi zengin bir tüccardır. Oğlu uşağı yok, koca evde bir fidai başın olacak. Biz gitmenden yanayız. Git evini ocağını kur. Yuvanı bil sen de. Dönüp dönmeyeceği bilinmeyen bir yavukluyu beklemekle olmaz."

Bahtsız Hediye, yaşın yaşın ağlayarak çıkardı parmağındaki söz yüzüğünü. Ana babasının isteğine olmaz, diyecek kız yoktu ya o zamanlar, kötü yazgısını kabullenip oturdu Hediye. Birkaç hafta sonra, sessiz bir törenle Dimorta Hanı'nda yazmacılık yapan altmışına gelmiş Emin Efendiyle nikâhladılar onu. Son güne kadar Hüseyin'in döndü, haberini alma ümidiyle bekledi kızcağız. Türküler mırıldanıp pencere kafeslerinin önünde ağladı, ağladı.

Gidiyom işte ben de

Bir arzum kaldı sende

Ayva oldum sarardım

Din iman yok mu sende

Çifte davullu toy hayallerine yandı Hediye. Gelin kınası görmemiş küçücük elleriyle sildi gözyaşlarını. Yüzünü birkaç kez görüp yüreğine nakşettiği Hüseyin'in yasını tutmasına fırsat olmadan, sırma işlemeli al bindallı giymeden gelin olup Emin Efendi'nin evine girdi.

Rengârenk Tokat bezlerine tahta kalıplarla desen vuran yazma ustalarındandı Emin Efendi. Uzun beyaz sakallı, yün papaklı, vaktinden önce çökmüş bir koca esnaftı. Yamrı yumru elleriyle yazmaları desenledikten sonra Meydan Camisinde namazını eda etmeden evine gelmeyen bir yalnız adam... Önceki evliliğinden olan çocuklarından her birinin şehitlik haberi gelmişti çeşitli cephelerden. Değil Hediye kızın tazeliğini, dünyayı armağan etseler içinde ölen yaşama sevinci dirilesi değildi. Hediye kız bu kocamış erin evinde, vakitsiz ayazlarla çiçekleri dökülmüş bir kiraz ağacı gibi mahzun ve kederli, Hediye kadın olup çıkıverdi.

"Hayalde gör, düşte gör; hele bir de düş de gör." demiş ya eskiler. İnsanın işi bir kez ters gitmeye görsün, nasıl da yağar başına belalar yağmur misali. Yüzünü güzel yaratmıştı Mevlâ ama talihi kötüydü Hediye kızın. Yaşlı da olsa kadrini kıymetini bilen, başına kapak olan, namusuna sahip çıkan erini Azrail alıp götürdü çok geçmeden. Daha evleneli bir yıl olmadan dul kaldı Hediyecik. Aniden uçuverdi Emin Efendi. Bir öğle üzeri kapıyı çalan kalıpçı çırağı "Yenge, Emin Emmi öldü!" diye haber getirdiği zaman felâketi bir çığlıkla karşıladı. Tokat'ın örfüydü ya, cenazeyi hemen hazırlayıp bekletmeden defnettiler. Vakitsiz açılan gülle-

re döndü Hediye. Tazecik yüzünü zamansız soldurdu kötü kaderi. Şad olup gülmeden yas bağladı, gelinlik giymeden dul kaldı. Çiçek açmadan hazan olmuş dallar misali, yeşillerden allardan soyunup karalara büründü. Tokat'ın orta yerinde Yeşilırmak çağıl çağıl akarken, Hediye kadın gözyaşı akıtıp oturdu köşesinde. Ölüm acısı geçip yasını unutmadan yalnızlıkla başbaşa kaldı bahtsız kız. Emin Efendi'nin malının mülkünün idare edilmesi gerekliydi. Yaşlı adamın bıraktığı çarkı tek başına çevirmeliydi. Yuvasını bırakıp babaevine dönse evini ocağını ne yapacak? İyi kötü benimsemişti yeni hayatını. Hem, babaevine sığmadığı için evlendirmemişler miydi onu. Kocasından kalan malın mülkün icarıyla geçinip giderdi. İbadet edip ölümü beklemekti bundan sonra ona düşen.

Ne Haktan, ne hükümetten korkusu kalmamış azgın çeteler koymadı Hediye'yi yasıyla başbaşa. Şehrin kıyısında, kocaman bir konakta tek başına yaşayan bu taze dulda çokça para olmalıydı. Hem kimi kimsesi yok. Koruyanı, sahip çıkanı bulunmayan bu kadıncağızın malına mülküne el koymak kolaydı. Ay karanlık bir gecede koca evin çift kanatlı kapısının önüne vardılar. Bakır kapı tokmağını tıklattılar yavaşça. Masum kadın kapıyı açmaya korkunca, omuzladılar hep beraber. İçeri daldılar azgın kurt misali. Sepet sandık dağıttılar, feryadına kulak vermeyip sırtladılar Hediye'yi. Hoyrat eller dağdan dağa dolaştırdı onu. Zorla sahip oldular, kirli elleriyle birbirlerine sundular, kalaylı siniler üzerine çıkartıp el çırparak oynattılar. Nice zaman sonra gönülleri geçti kızdan. Bastıkları başka köylerden, başka talihsiz tazeleri görünce bir sabah atın arkasına atıp Tokat'a getirdiler onu. Tan yeri kırmızı bir utanç içindeyken, Takyeciler Ca-

Ateşkes sırasında ölüler toplanıken

mii'nde sabah namazından çıkan yaşlılar kaldırıma düşmüş bir kız buldular. Üstü başı yırtılmış, ağlayan biçarenin başına toplanıp konuştular da biri el uzatıp "kalk" demedi.

Tokat yolu kaldırım
Düştüm beni kaldırın
Sevdiğimin uğruna
Vurun beni öldürün

Yazmacı Emin Efendi'nin hanımı Hediye'nin adı, kötü kadına çıktı gayri.

Yemen'den Çanakkale'ye nice kez ciğer delici kurşunlara uğrayıp ihaneti, zulümeti, açlığı, hastalığı yaşayıp da geri dönen olur mu? Hak Teala kulun alnına ölümü yazmayınca olur işte. Gözü yaşlı Anadolu'nun "Giden gelmiyor." diye türküler yaktığı cephelerde kâh vuruşarak, kâh esir düşerek seneler geçiren Hüseyin,

dağın taşın çiçeğe büründüğü bir bahar başında çıkıp geliverdi memleketine. Tahtoba'dan savaşa yollanmış bin üç yüz on beş doğumlu yirmi delikanlıdan bir o sağ kalmıştı. Yüzü yaylaya bakan, içinden boz bulanık seller akan köyün girişinde madımak toplamaya koyulmuş tazeler tanıyamadı gelen bu hırpani kılıklı adamı. Köpekler seğirtti üzerine. Köyün yamacında durup dağa taşa ünledi sesinin yettiğince. "Benim ben. Memleket aşırı diyarlarda vuruşmaya gönderdiğiniz Hüseyin'im ben. Hak alnıma yaşa yazmış, kaderde size kavuşmak varmış, döndüm... Emmi dayı kızları, yad el değil bu gelen. Beyoğlu Hüseyin'im ben."

Köyün genci-yaşlısı kuşattı çevresini, boynuna boğazına sarılıp ağlaştılar. Ardına düşüp eve götürdüler onu. Yolun otu-çiçeği sarıldı yorgun ayaklarına. Hüseyin'in anası, ağsıvayla sıvanmış bahçe duvarının önünde yabancı bir erkeği görünce yaşmaklanacak oldu. Sekiz yıldır ağlaya ağlaya ferini tükettiği gözlerinden çok yüreğiyle tanıdı oğlunu. Kollarını açıp "oğlum," diye öyle bir inledi ki, dağ taş yankıya durdu. Tahtoba köyü şenliğe başladı o gün. Savaşa yolladıkları yirmi civanın yerine geriye dönen bu bitkin genç için toy vuruldu, düğün kuruldu, kurbanlar kesildi. Anası başındaki kahır kasnağını

çıkardı, bacıları al güllü elbiseler giydi, duyup öğrenen herkes görmeye geldi. Seferberliğe giden de geri gelirmiş demek. Bekledi Hüseyin. Susup bekledi birilerinin Hediye'den bahsetmesini. Ne anası, ne bacısı adını anmadı gelinlerinin. "Yoksa ahdini bozup kocaya mı verdiler sözlümü?" diye bir kuruntu zihnini yakıp geçti. Nasıl olurdu, ortada söz vardı! Hem ailesi verecek olsa, yavuklusu çiğnemezdi yar hatırını. Dayanamadı, töreyi bozup sordu sonunda: "Ana, Hediye'm nasıl?" Gözlerini oğlundan kaçırıp başını iki yana salladı anası. Birilerine ilenerek döğündü. "Hediye'yi sorma oğul. Kız kısmı bunca sene durur mu? Uçurdular yuvadan, alıcı kuşlar kaptı onu."

Anlayamadı Hüseyin. Nişan yapıp, şerbet içip söz vermişti Hediye'nin ana babası, nasıl uçururlardı yuvadan. Anasının ağzından daha fazla laf alamayacağını anladı. Üzerine fazlaca gidemedi ama bin bir türlü kuruntuyla geçirdi geceyi. İçi içini yedi sabaha kadar. Memleketini bıraktığı gibi bulmuştu da insanlar ne denli değişmiş, ne denli kocamış ve eksilmişlerdi. Sabah Tokat'a giden bir at arabasına binip Örtmeliönü'ndeki ahşap eve geldi. Kalbi pıtır pıtır atarak, sekiz yıldır kavuşmayı düşlediği yavuklusunun evini seyretti uzaktan. İşte, birçok şey bıraktığı gibi duruyor. Gözeler şarıldıyor yol ortasındaki arktan. Hediye'nin bahçesindeki kirazlar da çiçek açmış. Yavuklusu, belki de evin kafesli penceresinden onu seyrediyordur. Siyah perçemleri al yanağını gölgeliyordur. Öyleyse ne demek istemişti anası?

Bakır kapı halkasını vurdu elleri titreyerek, içerde ses soluk yok, bir daha denedi, yine cevap veren olmadı. Geri çekilip pencerelere baktı, kimsecikler görünmüyordu. Karşı evin önünde kendi-

sini seyreden bir adama sordu.

- Evdekiler nerede?

- O evdekiler buradan ayrılalı çok oluyor.

- Nereye gittiler ki?

- Geyras'ta bir çiftliğe...

- Ya Hediye?

- Hediye'ye ne olduğunu bilmeyen mi var Tokat'ta. Kötü yola düştüydü yosma. El elinde eğlence olduydu. Lâf söz ettiler çevreden. Gözümle görmedim ama birileri alıp götürüyormuş bazan. Zaten ana babası utancından terk etti buraları. Hediye de alıp başını gitti. Dedikoduya dayanamadı dediler. Hatta giderken söylediği mani kızların dilinde.

Gidiyom elinizden
Kurtulam dilinizden
Yeşil baş ördek olsam
Su içmem gölünüzden

Can alıcı kurşunlara uğradığında bu kadar yıkılmamıştı Hüseyin. "Er başına iş gelir." demiş ya atalar. Böylesi iş de gelirmiş demek. Eli ayağı kesiliverirmiş insanın, yıldırım çarpmışçasına yanarmış demek. Karşısındaki adamın anlattıklarını duymuyordu artık. Sekiz yıldır yüreğinde muhabbetini sakladığı, uğrun uğrun hasretini çektiği yavuklusunun sesi kulaklarında çınlıyordu. Savaşa giderken vedalaşmaya geldiğinde pencerede beliren gölgesiyle hatırlıyordu onu. Cephede üzerine top mermisi düşüp parçalanan dostları geldi gözlerinin önüne. O mahşerin içindeyken bile ölümü istemeyen delikanlı, böyle bir haberle ölüden beter hâle gelirmiş demek.

- Ah\ dönmez olaydım sılaya! Başımın üzerinde vızlayan kurşunlardan biri\ yüreğimi parçalasaydı keşke. Canlı canlı kumlara gömülen dostlarımın içinde ben de olaydım. Geri dönmeye sevinmek ne gafletmiş meğer, diye inledi. Ardını döndü konuştuğu adama. Yedi düvel düşmanın yıkamadığı yiğit, omuzları düşmüş bir şekilde döndü köyüne.

Aslan yarim kız senin adın Hediye
Ben dolandım sen de dolan gel beriye
Fistan aldım endazesi on yediye
Az mı geldi gönderdiğim hediye

Bundan böyle Hüseyin'e bahtsız yiğit dediler. "Sevdiceği hoyrat ellerde dolaşırmış, yarine haram olmuş." dediler. Örtmelionü'nün nazlı güzeli, yüzü hiç gülmeyen bir kadın olmuş. Sekiz yıldır hasretini çeken yavuklusu, kan kusar olmuş da yabanın destursuzu safasını sürermiş. Aldı başını gitti Hüseyin. Hediye gibi onun da nereye gittiğini bilen çıkmadı.

Suyun, kayayı yeşerttiği yerde durur Tokat. Granit dağın üzerine kurulu kalesine çıkıp seyran edenler, Yeşilırmak boyunca envai çeşit renk cümbüşünün arasında kurulu bu şehre hayran olur zaten. Abdest alıp kıbleye yönelmiş, yeşil elbiseli bir mümine benzer Tokat. Yollarından ığıl ığıl sular geçer, sabahın seherine sessizliği fısıldayan dereler susmaz. Ummadık bir köşeyi dönünce karşılaşıverirsiniz pınarlarla, çeşmelerle; al başını gez sokak sokak. Bu unutkan şehrin kararmış, köhne hamamlarını, kırk badalını, saathane meydanını, kayalara oyulmuş kalesini, semercilerini, bakırcılarını, saraçlarını dolaş. Su sesine, taze ekmek kokusuna bırak kendini. Yüzünde günah izi olmayan ak yazmalı nineleri seyret.

Hediye kızın hikâyesini sor onlara. Neden Tokat'tan yar sevenin yüreği yağ içindedir? Yeşil baş ördekler neden su içmez pırıltılı derelerden? Bereketli elleriyle kızgın saç üzerinde çökelekli gözleme yapan, reyhan kokulu Türkmen kadınları bir türkü mırıldanır ki, nağmesini duyan, içi gençlik dolu bir kızın mutluluk bestesi sanır onu. Bilinmez ki bu türküde anlatılan, dünyanın yedi köşesinde gök ekin misali tutam tutam biçilen Anadolu evlâtlarının yasıdır. Çok değil, iki nesil önce al fistanlı bir yosma, çakır gözlerinden akan kanlı yaşı gelin kınası görmemiş elinin tersiyle silip söylerdi bu türküyü. Irmaklar gibi çağıl çağıl ağlardı söylerken. O da kayıplara karıştı Tokat'ın yitirdiği yağız yiğitlerle beraber. Hediye, Haç Dağı'nda yatan kırk kızlar kadar meçhul artık.

- Üfleme, ateşi sönmüş külleri oğul. Kabuk bağlamış yaraları kakşatma. Sus, bilen olmasın Hediye'nin hikâyesini. İçleri kıpır kıpır olarak ünlesin kızlar. Varsın onu bir cilveli yosmanın türküsü sansınlar. Hangi yarayı sarmadı zaman, hangi gözyaşı kurumadı toprağa düşünce? Yitirdiğimiz hangi canın yası bizimle kaldı ki? Kapat bu bahsi balam, ört kimsenin bilmediği ayıbı.

Hediye namuslu bir kadındı. Cepheden dönen Hüseyin bir daha yavuklusunun yüzünü görebildi mi? Gördü ise nerede karşılaştılar ve savaşın kolsuz kanatsız bıraktığı bu insanların yaşamında bundan sonra ne oldu? Bütün bunları bilmiyoruz yahut bildiklerimizi söylememek belki en iyisi. Türküler de bilmemiz gerektiği kadarını söyler zaten. Şurası kesin ki, onların kara bahtını Tokat'ın ipek bürüklere bürünmüş fidanlara benzeyen kızları türkü yapıp söyledi. Tarihler yazmadı; savaşa giden gençlerin geride bıraktığı, yüreği yaralı kızların acısını. Onların hatırasını

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No : 2668
İNCELEME TARİHİ : 21.2.1985

YÖRE
KIRKLARELİ

KİMDEN ALINDIĞI
FARUK YILMAZ

SÜRE :

DERLEYEN
İST. RAD. THM. SB

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
YÜCEL PASMAKÇI

KARA YUSUF

- 1 -

HAYDİ BRE YUSUF KARE YUSUF GEL GAYRIK EVE
GELMEM ANAM, GELMEM BABAM, İLANIM ÇIKMIŞ BEN GELMEM EVE

- 2 -

ÇIPKA BALKANINDA YUSUF MARTİN SESİ VAR
VARIN BAKIN ÇANTASINDA ACEP NESİ VAR, ACEP NESİ VAR
BİR ÇİFT POTİN İLE YUSUF BİR MOR FESİ VAR, BİR MOR FESİ VAR.

yaşatacak anıtlar dikilmedi hiç bir yere. Kara sevdalı gençlerin her biri yaşadı, kocadı, dünyayı terk etti ama halkın hafızası o felâket günlerinde solup gitmiş gülleri canlı tuttu. O gün bu gündür, Tokatlı bir güzele vurulana derler ki;

Tokat bir dağ içinde
Gülü bardağ içinde
Tokat'tan yar sevenin
Yüreği yağ içinde

Hey Onbeşli Türküsü'yle ilgili yaygın kanaate göre, bu türküde 15 yaşındaki askerler anlatılmaktadır. Ancak, sanılanın aksine, 15'liler 1315 doğumlu askerlerdir.

Rumi yıl 1315'in üzerine 584 eklediğimizde (iki takvim arasında 13 gün 584 yıl fark vardır.);

1315+584= 1899 miladi yılını elde ederiz. 1899 yılında doğmuş olanlar Çanakkale Savaşı yıllarında (1915-1916) 16 yaşındaydılar.

Hey Onbeşli türküsünde adı geçen genç Hüseyin de daha 16'sındaydı.

Kara Yusuf Türküsü'nün Öyküsü

Türkü, TRT repertuarında yıllardır sevilerek okunan türkülerdendir. Kaynak kişisi olan Faruk Yılmaz'la yaptığım görüşme sonucunda, türkünün bir hikâyesinin kendisinde bulunduğunu ve Balkan Savaşları dönemine ait bir türkü olduğunu öğrendim. Çanakkale Savaşları öncesinde yakıldığı tahmin edilen Kara Yusuf Türküsü, sonraki dönemde halkın duygu ve düşüncesini anlatan, gerek Çanakkale Savaşları, gerekse Kurtuluş Savaşı dö-

nemlerinde gidenin gelmediği, dönenin yeniden canını vatanına siper ettiği dönemlerde söylenmiştir. Öyküsü şöyledir:

Kurtuluş Savaşı öncesi Batı Trakya'da, şimdi Yunanistan'da olan Doyran kasabasında geçer. Kara Yusuf bu bölgede yaşayan, haksızlıklara dayanamayan yağız bir delikanlıdır. O dönemde bu bölgede yaşayan Türklere, Yunan ve Bulgar çeteleri tarafından zulüm yapılmaktadır. Kara Yusuf, papaz tarafından kışkırtılan çetelerin zulmüne dayanamaz ve papazı vurur, dağlara kaçar. O bölgedeki Türkleri korumak için dağlarda çete kurar.

Hakkında vur emri çıkartılır.

Kara Yusuf'un çok güzel bir sevgilisi vardır. Düşmanları, Kara Yusuf'u yakalamak ve vurmak için sevgilisini takip etmeye karar verirler. Sevgilisi buluşacakları zaman, Kara Yusuf böreği çok sevdiği için ona börek yapmaya karar verir. Düşmanları, sevgilisi börek yapmadan önce böreğin yağını Afyon yağıyla değiştirirler. Sevgilisi, yaptığı böreği Kara Yusuf 'a götürür. Ormanda buluşurlar, konuşurlar. Bu sırada düşmanları, sevgilisini takip ederek buluştukları yeri tespit ederler. Sevgilisi geriye döndükten sonra Kara Yusuf böreği yer. Börek Afyon yağıyla pişirildiği için vücudu uyuşur, taş dibinde uyuyup kalır. Düşmanları Kara Yusuf'un kafasına kurşun sıkar ve öldürürler.

Not: Bu yörede Kara sözcüğüne Kare, Gayrı sözcüğüne de Gayruk denmektedir.

Aşağıdaki iki türkü de Birinci Dünya Savaşları sırasında Çanakkale Savaşlarında söylenmiş olmalıdır. İki türküyü de Seyit Küçükbezirci derlemiştir.

Seferberlik Türküsü - Konya*

Her akşam, her sabah atılır toplar
Kavgada bellidir garipler yadlar
Sahibini yitirmiş çağrışır atlar

Arşın arşın üleşmeye gideriz
Akdenizi dolaşmaya gideriz
Anneleri ağlatmaya gideriz

Akşam oldu yine toplar atılır
Topun şiddetinden ay gün tutulur
Ecel kumaşları gelmiş satılır

Arşın (kavuştak)

İngiliz askeri saman kafalı
İstihkam içinde körü topalı
Binbaşı kalkmış eli sopalı
Önüne katmış körü topalı

Arşın arşın (kavuştak)

* Birinci Dünya Savaşı Türküsü. Çanakkale Savaşı'nda söylenmiş olmalı

Kışlanın Önünde - Konya*

Kışlanın önünde sıra söğütler
Oturmuş binbaşı asker öğütler
Vadeli vadesiz ölen yiğitler

Of gençliğim vay

Kışlanın önünde sıralı selvi
Kimimiz nişanlı, kimimiz evli
Of gençliğim vay

Çanakkale içinde aynalı pazar
İngiliz inen Fransız arayı bozar
Of gençliğim vay

Çanakkale içinde vurdular beni

Ölmeden mezara koydular beni
Of gençliğim vay

Çanakkale içinde aynalı çarşı
Anne ben gidiyorum düşmana karşı
Of gençliğim vay

---

* Çanakkale Savaşları sırasında söylenmiştir.

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No:
İNCELEME TARİHİ

DERLEYEN
ALİ KÜÇÜKDEMİRCİ

DERLEME TARİHİ
09.12.2005

YÖRESİ
RUMELİ (Bulgaristan)

KİMDEN ALINDIĞI
FARUK YILMAZ

SÜRESİ: ♪=160

ÇALINSIN DAVULLARIM ÇALINSIN

NOTAYA ALAN
ALİ KÜÇÜKDEMİRCİ

SAZ

Ça lın sın da vul la rım ça lın sın

Bah çem de ça lın sın

Ba bam da ba ba le na bir de gün ge lin ge cek

Ses le yin an ne ler ses le yin

Be ni de ses le yin

Ben as ke re gi di yom be nem nem

Ya ri mi bes le yin

Çalınsın Davullarım Çalınsın

Çalınsın davullarım çalınsın bahçemde çalınsın
Babam da bana bir düğün yapacak cihanda anılsın

Nakarat

Sesleyin anneler sesleyin beni de sesleyin
Ben askere gidiyom be annem yarimi besleyin
Ben askere gidiyom be ninem çakırı besleyin
Ben askerden dönmezsem be annem çakırı besleyin

Çekin de benim kıratımı agalar nalbantlar nallasın
Varın da söyleyin a gelin eşime çantam bağlasın

Verin de benim püsküllü çantamı asayım boynuma
Babam da bana bedeller verecek gideyim yoluma

Çekin de benim kıratımı agalar binek de taşına
Kader de kısmet böyle de yazılmış benim de başıma

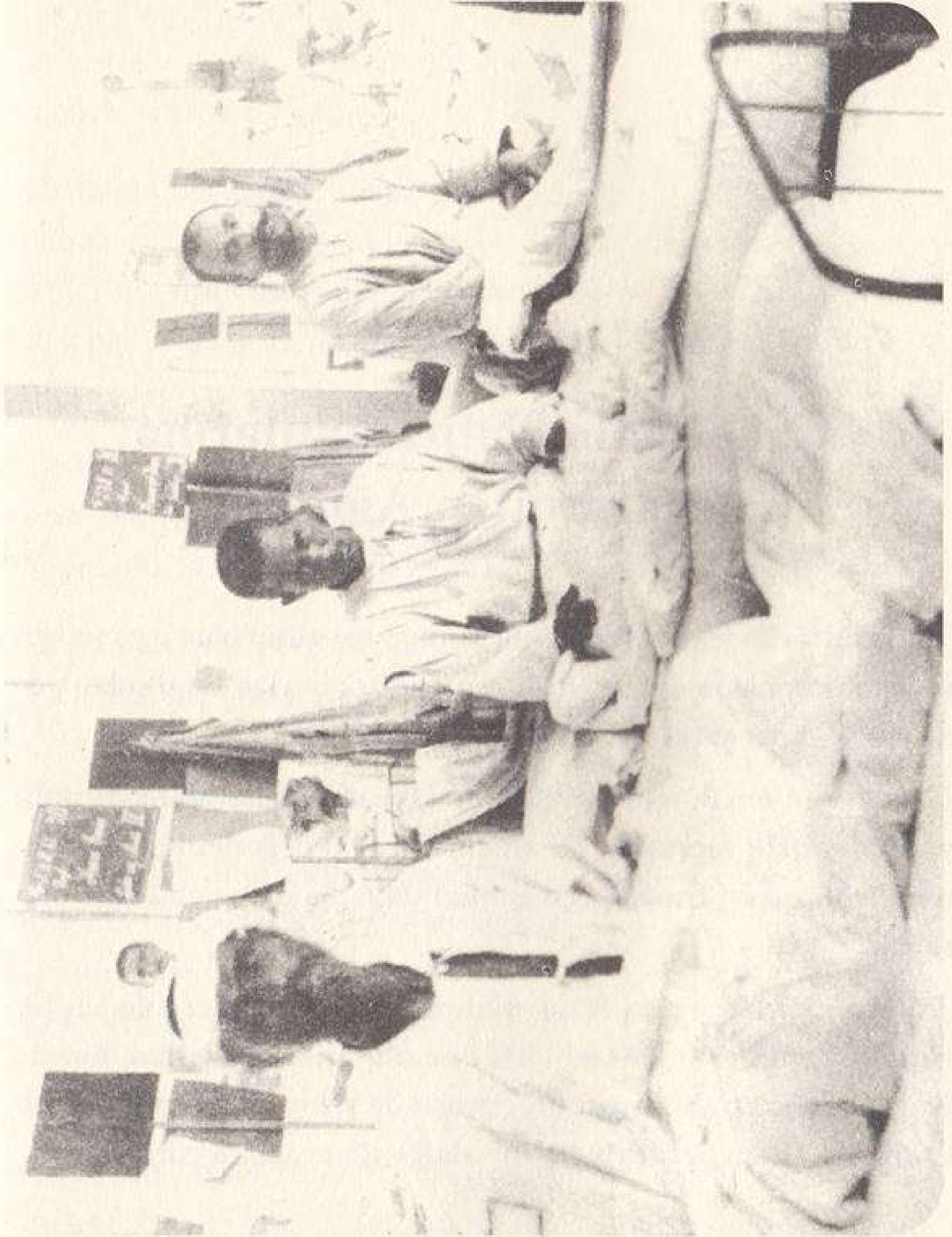
Tırnova'nın çöllerinde be annem kaldım sıcakta
Palaskam belimde be ninem martinim kucakta

Ben trene binerken be annem mendilim uçtu
O benim fidan boylu çakırım kimlere düştü.

Yöresel Sözcükler:

Sesleyin: Dinleyin
Tırnova: Bulgaristan'da kasaba adı
Binek taşı: Eskiden evlerin önünde ata binmek için kullanılan büyük ve yüksekçe taş

Bu türküyü Kırklareli And. Tic. Mes. ve Tic. Mes. Lisesi Beden Eğitimi Öğretmeni Ali Küçükdemirci güzel duygularını ifade eden bir faksla bana ulaştırdı. Gönderdiği yazılı metinde ayrıca şu bilgiler de yeralıyordu:
Faruk Yılmaz bu türküyü, Kırcaali bölgesi Ruen kasabasının Çepelce köyüne göç eden Yörüklerden duyduğunu söylemiştir. Çepelce köyüne yaptığımız ziyaretlerin sonucunda, bu köyde yaşayanların geleneksel kültürlerini kaybetmediklerini sevinerek gördük. Ayrıca bu yöreden derlediğimiz türküler ve yöre hakkında çalışmalarımız devam etmektedir. Amacımız türkülerimiz kaybolmasını önlemek, dilden dile söylenmeye devam etmesini sağlamak.
Ayrıca bu türküyü, Bulgaristan'ın Burgaz ili Ruen Kasabası Çepelce köyünden, Çepelceli Hamit'ten Faruk Yılmaz'la birlikte ben de dinledim. Hamit, dedelerinin Çanakkale Savaşı'nda savaştığını söyledi. Bu köyde yaşayanlar da Konya Karaman'dan göç etmiş, yörük kökenli insanlardı.

Çanakkale Kahramanlarına İthaf Edilen Ağıtlar*

Türk kültüründe oldukça köklü bir maziye sahip olan ağıt ve ağıt söyleme veya ağıtçılık geleneği çeşitli Türk boyları tarafından günümüze kadar yaşatılan ortak, en eski geleneklerden biridir.

Geçmişi anlamak için tarihi bilmek yeterli olmayabilir. Bunun yanı sıra, halk yaratımlarını anlamak ve bu değerlerden faydalanarak doğruya varmak geçmişimizi daha iyi değerlendirmemizi sağlar.

Türkiye Türklerini en fazla etkileyen ve hemen her aileden bir veya birkaç bireyin kaybedildiği önemli tarihi olaylardan biri de Kurtuluş Savaşı dır. Kurtuluş Savaşında şehit olan Bayat'tan Ali Osman'a, bacısı Şerife Aydın'ın yaktığı ağıtta açıkça görmekteyiz.

* www.turkuler.com/yazi/agitlar.asp

Şafak söktü tan yerleri atıyor
Tren gelmiş acı acı ötüyor
Kardeşim şehit olmuş yerde yatıyor
Ak elleri kızıl kana batıyor

İlkbaharda her çiçekler bezeri
Sonbaharda döker yaprak gazeli
Kardeşim şehit olmuş nerde mezarı
Felek beni taşa çaldı neyleyim

Felek sille vurdu ben oldum sersem
İyi olmaz dedi her kime sorsam
Varam da hekime muayne olsam
İyi olmadık derdi hekim neylesin

Ben gurbeti geze geze yoruldum
Evvel altın idi, şimdi pul oldum
Değer bilmez kötülere kul oldum
Felek beni taşa çaldı neyleyim

Kanatlarım yoktur çırpınıp uçmaya
Dizlerim tutmuyor karlı dağlar aşmaya
Ellerim ermedi helalaşmaya
Felek beni taşa çaldı neyleyim

Çanakkale savaşında bir çok eli kalem tutan, okur-yazar Türk genci şehit olmuş, niceleri sakat kalmıştır. Ağabeyi Çanakkale savaşında şehit olan, bir kız tarafından yakılan aşağıdaki ağıt bunu ne güzel ifade eder.

Çanakkale derler yeşil gavaklı
Mollaların mürekkebi boyaklı
Neçe gulların var ağaç ayaklı
Ağaç ayağınan gelsen n'olurdu?

Çanakkale derler yeşil söğütlü
Neçe molla getti eli divitli
Bi mektup atayım üstü taahütlü
Mektubum ordunu bulurm'ola

Ağılıdır Çanakkale goyağı
Babamoğlu dizlerimin dayağı
İrengi de bana benzer bayağı
Gurbanlar olurum babamoğluna

Edem güzel idi giyidan getmiş
Sürek öküz gibi boynunu bükmüş
Şu gavur dinsizi denklemiş atmış
Acep babamoğlun yudularm'ola
Yummadan gabire godularm'ola

Dr. Ömer Faruk Yıldızkaya'nın derlediği bir başka Çanakkale Ağıtı da Suvermez Köyünden, Deecioğulları sülâlesinden, Macar lakaplı Salih'in Çanakkale de şehit olmasıyla, annesi tarafından yakılan ağıttır. Ağıtta yoğunlukla şehidin geride bıraktıklarının endişesi vurgulanmaktadır.

Hücum demiş Alaman'ın zabiti
Yavrumun kefeni asker kaputu
Salına girmeye yoktur tabutu

Yoksa yavrum seni vurdular'mola
Kefensiz kabire koydularm'ola

Topun dumanı da ağmuş havaya
Gözlerim yavrumu dönmez sılaya
Gotluğuna girmiş çifte sıhhıya
Yoksa yavrum seni vurdularm'ola
Kefensiz gabire koydularm'ola

Çanakkale nere Suvermez nerde
Her ana dayanmaz bu zalım derde
Ahmedin babasız eğlenmez evde
Yoksa yavrum seni vurdularm'ola
Kefensiz gabire koydularm'ola

Derinimiş Çanakkale deresi
Gaygunumuş şehidimin yarası
Acıya dayanamaz garip karısı
Yoksa yavrum seni vurdularm'ola
Kefensiz gabire koydular'mola

Senin yavrum beşik ile belede
Yadigarın kaldı yavrum geride
Bir gelin eğlenmez ıssız bir evde
Yoksa yavrum seni vurdularm'ola
Kefensiz gabire koydularm'ola

Bir günüm doğar da bir günüm batmaz
Şu ıssız evlerde bir gelin yatmaz
Oğlumun yerini kimseler tutmaz

Yoksa yavrum seni vurdularm'ola
Kefensiz gabire koydularm'ola

Öyle ağıtlarımız var ki Edirne'de, Yemen'de, Kudüs'te kalanları anlatır. Yedi kardeşinden bazılarının şehit düşmesiyle yüreği yanan Urfa'lı Ahmet Çavuş'un yaktığı ağıt şöyle:

Yedi gardaşıdık gazada ünlü
Hep gara bıyıklı yüzleri benli
Zeybek şalvarlı da hep çuha donlu
Ben bu derdin hangisine yanayım
Zincirler zaptetmez benim gönlümü

Halil yoğun gider içi guzulu
Ali aba giyer golu sızılı
Gadir'in çocuklar gara yazılı
Ben bu derdin hangisine yanayım
zincirler zaptetmez benim gönlümü

Ali ağam Edirne'de oldu şehit
Garabıyık Yemen'de ünlendi yiğit
İbik ağam Kudüs'te kaldı bi büyük
Ben bu derdin hangisine yanayım
zincirler zaptetmez benim gönlümü

Aşık olsam ağır ağır söylesem
El kaldırsam şu gönlümü eğlesem
Şu gönlümü gıl ipinen bağlasam
Ben bu derdin hangisine yanayım
Zincirler zaptetmez benim gönlümü

Savaşların Doğurduğu Diğer Türküler

Karayılan

(1888-24 Mayıs 1920)

Asıl adı Mehmet olan Karayılan, Gaziantep'in 40 km. kuzeyinde Kahramanmaraş ili, Pazarcık ilçesi, Höcüklü köyü Elifler mezrasında, 1888 yılında doğmuştur.

Karayılan, hayvan sürüleri bulunan ve çevresine göre zengin sayılan bir köylü ailesine mensuptu. Karayılan'ın babası 1904 yılında, Ermeni eşkıyaları tarafından obasına yapılan baskın sırasında şehit edilmiştir. Bu tarihte Karayılan 16 yaşındaydı. Genç yaşta yalnız kalan Karayılan, kendi kendine okuma-yazmayı öğrenmiş bir süre köy imamlığı yapmıştır.

I. Dünya Savaşı'nda Rus Cephesi'nde savaşmış, çeşitli yararlıklar göstermiş ve çavuşluğa terfi ettirilmiştir. Bu savaşta ayağın-

dan yaralanarak Malatya Hastanesi'nde tedavi edilen Karayılan, daha sonra köyüne dönmüştür. Hükümet kuvvetleriyle birlikte eşkıya Bozan Ağa'yı vurmuş, avenesini dağıtmıştır.

Antep savaşı şiddetlenince, çetesiyle Karabıyıklı'da düşmana ilk kesin darbeyi indiren Karayılan, Kuva-yi Milliye safına katılmıştır. Daha sonra Dülük köyüne gelerek, şehri kuşatan Fransız çemberini yarmış ve Antep'e girmiştir. Karargâh olarak önce Bekirbey, sonra Karagöz camisini kullanmıştır. Şehir içi ve şehir dışı savaşlarına katılmıştır. Kendisine Şıhın dağındaki (Sarımsak Tepe) Fransızları püskürtmesi emri verilen Karayılan, bu çarpışmada (24 Mayıs 1920 tarihinde) şehit düşmüştür.

Bu olayla birlikte Karayılan ismi, Antep halkını temsil eden kahramanlardan biri olmuştur.

Karayılan

Atına binmiş de elinde dizgin
Çeteler içinde yılanım azgın
Vardığı cephede hiç vermez bozgun
Vurun Antepliler namus günüdür

Sürerim sürerim gitmez kadana
Fransız kurşunu değmez adama
Benden selam söylen nazlı anama
Vurun Antepliler namus günüdür

Karayılan der ki harbe oturak
Kilis yollarından kelle getirek
Nerde düşman varsa orda bitirek
Vurun Antepliler namus günüdür

Şahinbey Türküsü*

Fransız topları Beşgöz'e kurdu
Attığı mermi Anteb'i vurdu
Şahinbey uğruna gem gibi durdu
Ünün Ankara'ya gitti Şahinbey

Açılmıyor bahçemin gülü
Ötmüyor yanık yanık bülbülü
Her köşe başında on-onbeş ölü
Ünün Ankara'ya gitti Şahinbey

Aman Fransız vurmayın beni
Benim bu yiğit canıma kıymayın
Bu bir çocuğumu yetim koymayın
Ünün Ankara'ya gitti Şahinbey

Aman Fransızlar beni bırakın
Kurşun geçmedi kalmadı hakkın
Bu bir çocuğuma Allah için bakın
Ünün Ankara'ya gitti Şahinbey

Ellerimi kollarımı bağladı
Bunu gören Melaike ağladı
Süngü soktu yüreğimi dağladı
Ünün Ankara'ya gitti Şahinbey

---

* Hamdi Tanses, Öyküleriyle Halk Türküleri

Şahinbey Destanı

Şahinbey düşmana ilk kurban oldu
Fransız kuvveti Anteb'e doldu
Analar babalar saçların yoldu

Uyan Şahin uyan gör neler oldu
Sevgili yurdumuz düşmanla doldu

Uyan Şahin uyan uyanmaz mısın
Diz çöküp düşmana dayanmaz mısın
Al kızıl kanlara boyanmaz mısın

Uyan Şahin uyan ah neler oldu
Yaralı vatana düşmanlar doldu

Şahin'i sorsan otuz yaşında
Süngüyle delindi köprübaşında
Çeteler toplanmış ağlar başında

Uyan Şahin uyan gör neler oldu
Sevgili Anteb'e Fransız doldu

Uyan Şahin uyan yaran çok mudur
Düşmandan intikam alan yok mudur
Saplanan bağrına yoksa ok mudur

Uyan Şahin uyan gör neler oldu
Sevgili Anteb'e Fransız doldu

Şahinbey vuruldu yollar açıldı
Anteb'in üstüne matem saçıldı

Birçok camilere çanlar takıldı
Uyan Şahin uyan gör neler oldu
Sevgili Anteb'e Fransız doldu

Çeteler durmayıp birden bozuldu
Şanlı bayrağımız kanla yazıldı
Zavallı vatana mezar kazıldı

Uyan Şahin uyan gör neler oldu
Sevgili Anteb'e Fransız doldu

Kimi yaralanmış kanlar saçıyor
Kimi süngülere bağrın açıyor
Kimi yavrusunu almış kaçıyor

Uyan Şahin uyan gör neler oldu
Sevgili Anteb'e Fransız doldu

Kilis yolu Kuvayı Milliye komutanı olarak Kurutuluş Savaşı sırasında Antep savunmasına katılan Teğmen Şahinbey tek başına üstlerine yürüdüğü Fransız askerleri tarafından süngülenerek öldürüldü.

Şahinbey, yıllarca savaşlara katılmış, esir düşmüş, Anteb'e döner dönmez de soluğu Kilis yolunda almıştı. Kısa zamanda köylüyü örgütledi. Köy ağaları, aşiret reisleri bile ona saygı duyuyorlardı, herkese güven veriyordu. Geceleri az uyuyor, nöbet yerlerini dolaşıyor, nöbetçilerle konuşuyordu. Antep'ten en küçük bir yardım gelmiyordu. Gözcüler bir gün, Fransız konvoyunun Kilis'ten Anteb'e yiyecek getirdiğini haber verdiler. Engel olmak gerekiyordu. Şahinbey, hemen çeteler arasında görev bölümü yaptı. Yol boyundaki köyler boşaltıldı. Fıansızlar, 26 Mart sabahı

ŞAHİN BEY

Ökkeş Dehmenoğlu

Derleyen ve Notaya Alan: Melih Duygulu
Notalama Tarihi: 14.10.1992
Derleme Tarihi: 23.03.1983

=200-210 *Serbest*

55

Go la mu sal la
dı m top la yay na dı Go la mu sal la
dı m top la yay na
dı Go ra da gi ç
de as ker gay na
dı y as ker gay na dı
Bi rin ci gur şu a
da Şahin u ya
n dı vu run An tep
li le r nağ musgü nü dür

saat 05.30'da Kızılburun'a ve şosenin doğusundaki Kantara köyüne uzanan tepelerdeki siperlerimize saldırıya geçtiler. Daha çok top ve makineli tüfekle ateş ediyorlardı. Bizde otomatik silah yoktu. Osmanlı, Alman, İngiliz, Rus yapısı tüfekler vardı. Onlar eğitim görmüşlerdi. Bizimkilerse ömründe silah görmemiş köylü çeteleriydi. Yine de düşmana karşı canla başla savaşıyorlardı. Düşman şosenin solundaki siperleri aldı. Şahinbey'in başında bulunduğu sağ kanat, bir süre dayandıysa da sonunda çözüldü ve dağıldı. Şahinbey, birkaç arkadaşıyla birlikte bir süre daha direndiyse de, sonunda süngülenerek öldürüldü.

Gaziantep savunmasında Fransızlara karşı büyük kahramanlıklar göstermiş, yine Fransızlar tarafından Kilis yolu üzerinde bir köprüde şehit edilmiş vatansever Şahinbey, kürttür ve Kilis yolu üzerinde şehit olduğu yerin yakınında bir anıtı ve üzerine söylenmiş bir ağıtı vardır:

Sürerim sürerim gitmez kadana
Fransız kurşunu geçmez adama

Uyan Şahin uyan neler oldu
Antep' e düşmanlar doldu
Analar bacılar saçını yoldu

Şahanbey 35 yaşında
Vuruldu köprübaşında
Çeteler oturmuş ağlar başında

Uyan şahin uyan neler oldu
Antep' e düşmanlar doldu
Analar bacılar saçını yoldu.

Karayılan derki harbe oturak
Kilis yollarından kelle getirek
Fransız adını bütün kaldırak

Neylemeli aslan mulla vuruldu!
Fransız topları leyleğe vurdu
Salladı salladı Anteb'e vurdu
Yılan bey uğruna bekçi mi durdu
Neylemeli aslan mulla vuruldu!

Atıyor da zalim gâvur atıyor
Mulla beyim şehit olmuş yatıyor
Güççük Mehmet çetelerin kaçıyor.
Vur gâvuru dayanmaz mulla beye!

Anama söyleyin damda yatmasın
Çuha şalvarına uçkur takmasın
Oğlum gelir diye yola bakmasın
Neylemeli aslan mulla vuruldu!

Karayılan derki öldüm gaziler
Kurşun değdi yaralarım sızılar
Evde yetim kaldı emlik kuzular
Neylemeli aslan mulla vuruldu!

Atına binmişte elinde dizgin
Çeteler içinde yılanım azgın
Olduğu cephede hiç vermez bozgun
Vurun Kürt uşağı Antep gidiyor!

Antep'in kolleci yücedir yüce
Topların sesinden yatılmaz gece
Gözünü sevdiğim savcılı hoca
Neylemeli aslan mulla vuruldu!

Kolumu salladım toplar atıldı
Kara daş içinde çete koymadı
Karşıdan göründü düşman kalmadı

Vurun arkadaşlar namus günüdür!
Vurun Kürt uşağı namus günüdür!

Şıhın dağı derler bir ova yazı
Yazıda yaylar koyunla kuzu
Gözünü sevdiğim Kürt Elif kızı
Neylemeli aslan mulla vuruldu!

Bir de şu vardır;

Ben Antepliyim, şahin'im ağam.
Mavzer omzuma yük.
Ben yumruklarımla dövüşeceğim.
Yumruklarım memleket kadar büyük.

Bu dağlarda biz yaşarız, bu dağlar bizim dağımız.
Namusumuz temiz, bayrağımız hür
Analarımız, karımız, kızımız, kısrağımız
Burada erkekçe dövüşür

Hep senden yanadır çektiğim kahır
Bu senin ülkende, senin gölgende

Düşmesin kara kalpaklar, kirlenmesin duvaklar
Korkum yok ölümden kâfirden yana

Alacaksa alsın beni şafaklar.
Yıktım toprağın üstüne bir sarı kurşunla birini
Çıktı karşıma biri,
Çıktıkça çektim tetiği bismillahlar'la beraber
Vurdum alnından kâfiri.

Bu kaçıncı kurşundur, bu kaçıncı bismillah
Bu kaçıncı ölüdür?
Bir türkü söylenir siperlerde her sabah
Vurun Antepliler namus günüdür!

On İkidir Şu Burdur'un Dermeni

Osmanlı himayesinde yüzyıllar boyu kardeşçe yaşamış, kanaatkâr halkın göz yummasıyla, tekellerinde bulundurdukları ticaretleriyle, büyük servetlere sahip olan azınlıklar (Rumlar-Ermeniler), İtilaf Devletlerinin I. Dünya Harbi'nden sonra Anadolu'yu işgal etmeleri üzerine, ayrı devletler kurma yönünde harekete geçerler. Sık sık isyanlar çıkarır, Türk halkını tedirgin ederler. İtilaf devletleriyle bir olup Kurtuluş ordusunu arkadan vurma çabası gösterirler. İşte bu Türkü, Rum ve Ermenilerin yarattıkları olaylara karşı, barışçı Anadolu halkının milli ruhunda uyanan duyguların bir ifadesidir.[8]

On ikidir imanım aman şu Burdur'un dermeni
Dermencisi efem aman Urum değil Ermeni
Ya kendisi efeler aman ya kellesi gelmeli

Ay karanlık efem görünmüyor izimiz
Üç kardeşiz efem kurban olsun birimiz

Bir incecik efeler aman yol gidiyor dermene
Oturmuşlar efem aman çayır çimene
Hem severim efeler aman hem döverim kime ne

Al karanfil efem mor şişede ıslanır
Bir gün gelir efem deli gönül uslanır

---

[8] Hamdi Tanses, Öyküleriyle Halk Türküleri

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUVAR SIRA No: 1599
İNCELEME TARİHİ : 22-3-1978

VÖRESİ
BURDUR

KİMDEN ALINDIĞI
TEPELİ HASAN
(Büyük Çoban)

SÜRESİ : ♩ = 116

DERLEYEN
M. SARISÖZEN

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
M. SARISÖZEN

ON İKİDİR ŞU BURDURUN DERMENİ

O NI KI DIR İ MA NI
Bİ RIN CE CIK İ MA NI

MA MAN ŞU BUR DU RU ———— N DE — R ME Nİ ....
MA MAN YO LUM Cİ DE ———— R DE — R ME NE

DER MEN Cİ
O TUR MUŞ

YE A MAN NA SIL GÖ NÜ ———— L
LA RA MAN ÇA Yİ Rİ LE

VER ME Lİ .... YA KEN Dİ Sİ İ MA NI MA MAN
Çİ ME Nİ HEM SE VE RİM İ MA NI MA MAN

YA KEL LE Sİ GE — L ME Lİ ....
HEM KOK LA RI ———— M Kİ ME NE

.... AY KA RAN Lİ KA MAN
AL KA RAN Fİ LA MAN

ON İKİDİR BURDURUN DERMENİ
(Sahife - 2)

GÖ RÜN MU YO R I S ZI MIZ
MOR Şİ ŞE DE I S LA NIR

ÜÇ KAR DE Şİ ZA MAN KUR BAN
BIR GÜ NO LU RA HAN DE Lİ

Gİ T Sİ N Bİ Rİ Mİ Z
GÖ NÜ L U S LA NI R

O LA LIM O LA LIM O LA LIM E FE M ZE Y BE KO LA

LIM GÜ ZEL DE KIZ LAR PO Lİ SO L MUŞ TE S Lİ

MO LA LIM

uysal

— 1 —

ONIKIDIR İMANIM AMAN ŞU BURDURUN DERMENİ
DERMENCİYE AMAN NASIL GÖNÜL VERMELİ
YA KENDİSİ İMANIM AMAN YA KELLESİ GELMELİ
AY KARANLIK AMAN GÖRÜNMÜYOR İZİMİZ
ÜÇ KARDEŞİZ AMAN KURBAN GİTSİN BİRİMİZ
Bağ - OLALIM OLALIM OLALIM EFEM ZEYBEK OLALIM
GÜZELDE KIZLAR POLİS OLMUŞ TESLİM OLALIM

— 2 —

BİR İNCECİK İMANIM AMAN YOLUM GİDER DERMENE
OTURMUŞLAR AMAN ÇAYIR İLE ÇİMENE
HEM SEVERİM İMANIM AMAN HEM KOKLARIM KİMENE
AL KARANFİL AMAN MOR ŞİŞEDE ISLANIR
BİR GÜN OLURAMAN DELİ GÖNÜL USLANIR
Bağlantı.

Hoş Gelişler Ola Türküsü'nün Hikâyesi

Azerbaycan'lı besteci Mehmet Türkel tarafından, Azerbaycan halkı adına büyük önder Mustafa Kemal Atatürk'e ithaf edilen bu eser, ilk kez 6 Ekim 1924 yılında Atatürk'ün Kars'a geldiği an, tren garında karşılama töreninde okunmuş ve oyun olarak da oynanmıştır.

Bu eserin daha sonra, Türkiye'nin her köşesinde sevgiyle benimsenerek okunduğu biliniyor. Muzaffer Sarısözen, Kars yöresi derlemeleri sırasında yöre ekibinden dinleyerek TRT arşivine kazandırmıştır.

Hoş gelişler ola ey meymenetli paşa
Askerin milletin devletinle bin yaşa

Serfiraz itdin bu kademleri
Mesut eyledin Kars'a gelmeyi

Hoş gelişlerin bu görüşlerin
Tebrik eyleriz tebrik eyleriz
Sağdan sola soldan sağa
Al da bayrağın Yunan üstüne

Cephede mitralyoz ayna gibi parlayor
Şarkistan Türkleri sancak elde bekleyor

Marş marş marş askere kurban
Arş ileri dönmezler geri
Türk'ün askeri Türk'ün askeri

Sağdan sola soldan sağa
Al da bayrağın Yunan üstüne

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA №: 1087
İNCELEME TARİHİ: 16_6_1975

YÖRESİ
KARS

KİMDEN ALINDIĞI
KARS Folklor Ekibi

SÜRESİ:

DERLEYEN
M. SARISÖZEN

DERLEME TARİHİ
1950

NOTAYA ALAN
M. SARISÖZEN

HOŞ GELİŞLER OLA

Saz..

HOŞ GE LİŞ LE RO LA
CEP HE DE SUN GÜ LER
PAR LA YAN YIL DI ZIN

MUS TA FA KE MAL PA ŞA — AS KE RİN MİL LE TİN
AY NA Gİ Bİ PAR LI YOR — A ZE Rİ TÜRK LE Rİ
A LE Mİ TEN Yİ RE DER 3-CUM HU Rİ YET BAY RA ĞIN

BAY RA ĞIN LA ÇOK YA ŞA ARŞ ARŞ ARŞ
BAY RAK AÇ MIŞ BEK Lİ YOR " " "
SE MA LA RIÇ RE SÜ ZER " " "

İ LE Rİ İ LE Rİ ARŞ İ LE Rİ Saz..................
" " " " " " " " " "
" " " " " " " " " "

İstanbul Belediyesi Kons. Kars

Ziya Bey, Ferruh Bey, Remzi Bey, M.Ragıp Bey ve A.kadir Bey tarafından derlenmiştir (1929). Gazi hazretlerinin Kars'a teşriflerinde Kars ahalisi tarafından kendilerine hitaben söylenen bir marşdır. (Halk Türküleri, İst. Kons. Neşriyatından Kitap 13, 1930)

— 1 —

HOŞ GELİŞLER OLA, MUSTAFA KEMAL PAŞA
ASKERİN MİLLETİN, BAYRAĞINLA ÇOK YAŞA
Bağ : ARŞ, ARŞ, ARŞ, İLERİ, İLERİ, ARŞ İLERİ
MARŞ İLERİ DÖNMEZ GERİ TÜRKÜN ASKERİ
SAĞDAN SOLA, SOLDAN SAĞA
ALDA BAYRAĞI DÜŞMAN ÜSTÜNE.

— 2 —

CEPHEDE SÜNGÜLER AYNA GİBİ PARLIYOR
AZERİ TÜRKLERİ BAYRAK AÇMIŞ BEKLİYOR.
Bağ :... ARŞ...

— 3 —

PARLAYAN YILDIZIN ALEMİ TENVİR EDER
CUMHURİYET BAYRAĞIN SEMALAR İÇRE SÜZER.
Bağ... ARŞ....

Tılfındır Hastane

Güzel Şanlıurfa'mızı işgale gelen istila orduları, şiddetli bir kış mevsiminde geceli gündüzlü çarpışmadan sonra işin kolay olmayacağını anlayarak şehri terk etmeye karar vermişlerdir.

Şehirden üç saatlik bir mesafede ayrıldıktan sonra, beraberinde bulunan kendilerine her hususta yardım eden, Şanlıurfa'nın azılı Ermenilerin'den gönüllü askerlerin, yol üzerindeki kuyularda hayvanları için gelen köylü kızlarının namuslarına el atmak küstahlığında bulunmuşlardı. Bu hareketleri köylüler tarafından şiddetle mukabele gördüğü için, işi silaha aksettiren Ermenilerin bu hareketine karşılık, civar köylerin de katılmasıyla köylüler düşmana ateş açmışlardı. Haberin derhal Şanlıurfa'ya ulaştırılmasıyla Urfa çeteleri, koşar adımlarla köylünün imdadına yetişmiş ve çetin bir muharebe başlamıştı.

Altı saat süren çok çetin çarpışmaya Şanlıurfa kadınları da, omuzlarında su dolu tulumlarla çetelere su taşımak suretiyle iştirak etmişlerdi. Muharebe sonunda düşman kâmilen imha edilmiş, Türk'ün namusuna el uzatmak küstahlığında bulunan Ermeniler ile birlikte, onları himaye edenler de cezalarını çekmişlerdi.

Tılfındır hastane karşıma karşı
Zalim düşmanların bomba atışı
Urfa çetelerin süngü takışı
Di yörü yörü yörü kumandanlar yörü

Urfa çeteleri dönmüyor geri
Şişkonun damından atladım geldim
Cephanem döküldü topladım geldim
Hain düşmanları pekledim geldim

T.R.T. MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM 295 - 8/6/1973

YÖRESİ
URFA

KİMDEN ALINDIĞI
MEHMET TÜRKOĞLU

SÜRE:

DERLEYEN
M. SARISÖZEN

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
M. SARISÖZEN

TILFINDIR HASTANE

TIL FI DIR HAS TA NE KAR ŞI MA KAR ŞI
TIL FI DIR HAS TA NE KAR ŞI MA KAR ŞI
ZA LIM DÜŞ MAN LA RIN BOM BA A TA ŞI
UR FA ÇE TE LE RİN SÜN GÜ TA KI
ŞI UR FA ÇE TE LE RİN SÜN GÜ TA
KI ŞI DI YÖ RÜ YÖ RÜ YÖ RÜ
KU MAN DAN LAR YÖ RÜ UR FA ÇE TE LE RI
DÖN MÜ YOR GE RI

(1)
Tılfıdır hastane karşıma karşı
Zalım düşmanların bomba atası
Urfa çetelerin süngü takışı

(2)
Şişkonun damından atladım geldim
Cephanem döküldü topladım geldim
Hain düşmanları pekledim geldim

Bağlantı { Di yörü yörü yörü kumandanlar yörü
Urfa çeteleri dönmüyor geri

Di yörü yörü yörü kumandanlar yörü
Urfa çeteleri dönmüyor geri

***

Mehmet Özbek, "Folklor ve Türkülerimiz" adlı kitabında (Yayın No.91,s.372) bu türküyü şu şekilde aktarmaktadır:

Tılfındır hastane karşıma karşı
Zalim Fransızın bomba atışı
Urfa çetelerinin süngü takısı

Di yeri yeri yeri Saip Beğim yeri
Çetelerin gidiyor dönmiyor geri

Kolumu salladım toplar oynadı
Kara daş içinden asker kaynadı
Yaşasın Urfa'lılar teslim olmadı

Di yeri yeri kumandanım yeri
Çetelerin gidiyor dönmiyor geri

Fıransızın başında kırmızı fesler
Atılıyor bombalar gelmiyor sesler
Bütün ruhlar uçmuş kalmış kafesler

Di yeri yeri kumandanlar yeri
Çetelerin gidiyor dönmiyor geri

Şişko'nun damından atladım geldim

Cephanem töküldü topladım geldim
Hayın Fıransızı pakladım geldim

Di yeri yeri kumandanım yeri
Çetelerin gidiyor dönmiyor geri

Mehmet Türkoğlu, Urfa

Ah Bir Ataş Ver

"Ah Bir Ataş Ver" türküsünün 4 Nisan 1953 yılında, Çanakkale Nara Burnu açıklarında batan Dumlupınar denizaltısındaki, 81 denizcinin anısına söylendiği çeşitli kaynaklarda belirtilmiştir. Türkü İzmir Yöresinden, Durmuş Yazıcıoğlu derlemelerindendir. Bazı rivayetlere göre oksijenin azalmaması için, konuşmak, türkü söylemek hatta sigara içilmesinin o sırada yasaklanması üzerine, kurtarılamayan denizcilere ithaf edildiği söylenmektedir.

Bazı duyumlara göre ise, zaten batmış olan denizaltıdaki denizcilerin bu türküyü söyleyecek zamanı bile bulamadıkları, boğuk birkaç sesten sonra hiçbir sese, hatta kendilerine dahi ulaşılamadığı belirtilmektedir.

Zaten Türkülerin oluşması, ya da oluştuktan sonra bir olaya ya da kişiye-kişilere mal edilmesi esnasında doğru-yanlış kavramları aranmaz. Önemli olan, olaya ithaf edilen türkünün toplum tarafından kabul görmesidir. Bu türkünün de İzmir Türküsü olması, olayın Çanakkale'de geçmesi, halkın türküyü Dumlupınar faciasına atfetmesi yadırganacak bir durum değildir.

"Ah Bir Ataş Ver" türküsü, zaman ve olayın içeriği itibariyle Çanakkale Savaşları dönemi türküsü değildir. Efelerin dağ gibi duruşlarını ve adeta aslan gibi kükreyişlerini hissettirir. Çanakkale Türkü Söyler isimli bu kitabımda savaşlar sonrasında, Çanakkale'nin bir kez daha, bu kez Dumlupınar Denizaltısının batmasıyla ilgili bir türküye konu olmasının üzerine bu türküyü kitap kapsamına aldım.

1953 yılı, 3 Nisan'ı 4 Nisan'a bağlayan gece, Dumlupınar denizaltısı Ege'de katıldığı NATO tatbikatından geri dönüş yolunda, Çanakkale Boğazı'ndan içeriye giriyordu. Sisli ve rüzgârlı gecede, su üstü seyri yapan denizaltının rotası Gölcük'teki Denizaltı Komutanlığı ana üssüydü. Dumlupınar; manevralar boyunca iki gün sualtında kalmış, üstün başarı gösteren gemi personeli, yerli yabancı tüm komutanların takdirini kazanmıştı. Yorgun ama bir o kadar da gururlu 86 denizci, kendilerine yeni bir görev verilinceye kadar sevgilileri olan denizden ve gemilerinden ayrılıp, eşlerine, ailelerine kavuşmanın heyecanı içerisindeydiler. Ne varki saatler 02:15'i gösterdiği sırada, Çanakkale Boğazı'ndaki Nara Burnu dönülürken, Türk denizaltıcılık tarihinin en acı kazası yaşandı. Dumlupınar, İsveç bandıralı yük gemisi Naboland ile Boğazın orta yerinde çarpıştı. Dumlupınar'ın parçalanan baş bodoslamasından hücum eden karanlık sular, baş üstü dikilen koca denizaltıyı 81 denizciyle birlikte birkaç dakika içinde yutuverdi. Zıpkın yemiş bir balina gibi acı dolu sesler çıkaran Dumlupınar son dalışını yaparken, çarpışma sırasında nöbet tuttukları köprü üstünden denize düşen 5 denizci hayatta kalmaya çalışıyordu...

Tarih 4 Nisan 1953, Saat 06:40

Günün ilk ışıkları etrafı aydınlattığında, Boğaz'ın 90 metre derinliğindeki soğuk karanlıkta korkunç bir can pazarı yaşanıyordu. Aldığı yara sonucu batan ve manevra dairesinde yangın çıkan Dumlupınar'ın kıç torpido bölümündeki 22 denizci sağ kalmayı başarmış, kurtarılmayı bekliyordu. Facianın üzerinden

yaklaşık dört saat geçmişti. Denizaltının yerini belli eden ve kazazedelerle telefon irtibatı sağlamak üzere yüzeye bırakılan denizaltı şamandırası balıkçılar tarafından bulunmuştu. İlk telefon bağlantısında "Oğlum merak etmeyin, sizi kurtaracağız'" sözlerine karşılık Astsubay Selami'nin cevabı göz yaşartıcıydı; "Sağ olun... Vatan sağ olsun..."

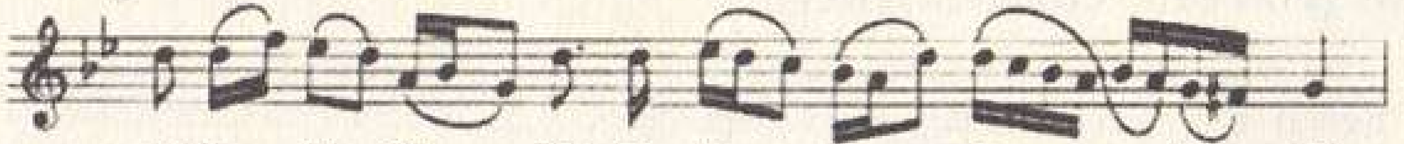

SÜRE : ♩. 54 (SAZ

AH BİR A TAŞ VER CI GA RA MI YA KA YIM
AH VU RA TA Şİ GA VUR SI NEM KO YAN SIN

SEN SAL LAN GEL BEN BO YU NA SA KA YIM
AR KA DAŞ LAR UY KU LAR DAN U YAN SIN

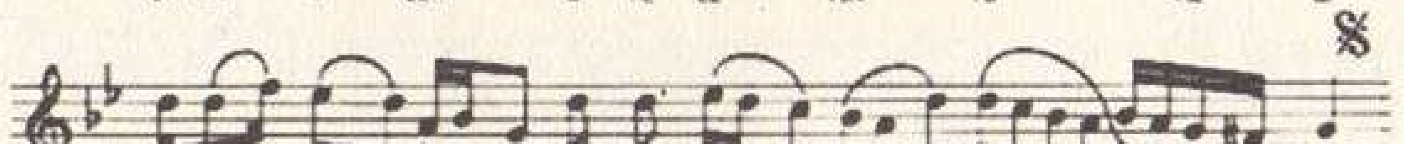
U ZU NO LUR GE Mİ LE RİN Dİ RE Ğİ
U ZU NO LUR GE Mİ LE RİN Dİ RE Ğİ

U ZU NO LUR GE Mİ LE RİN Dİ RE Ğİ
U ZU NO LUR GE Mİ LE RİN Dİ RE Ğİ

ÇA TAL O LUR E FE LE RİN YÜ RE Ğİ
ÇA TAL O LUR E FE LE RİN YÜ RE Ğİ

ÇA TAL O LUR E FE LE RİN YÜ RE Ğİ
ÇA TAL O LUR E FE LE RİN YÜ RE Ğİ

Ah Bir Ataş Ver

Ah bir ataş ver cigaramı yakayım
Sen salın(sallan) gel ben boyuna bakayım

Uzun olur gemilerin direği
Ah çatal olur efelerin yüreği

Ah vur ataşı gavur sinem ko yansın
Arkadaşlar uykulardan uyansın

Uzun olur gemilerin direği
Ah çatal olur efelerin yüreği

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA No: 784
İNCELEME TARİHİ: 4. 10. 1974

DERLEYEN
MUZAFFER SARISÖZEN

YÖRESİ
ERZURUM

DERLEME TARİHİ
8. 4. 1944

KİMDEN ALINDIĞI
FARUK KALELİ

NOTAYA ALAN
MUZAFFER SARISÖZEN

SÜRESİ:

MIZIKA ÇALINDI DÜĞÜN MÜ SANDIN
(Yemen türküsü)

MI ZI KA ÇA LIN DI
KO YUN GE LİR KU ZU
A ĞA MI YOL LA DIM

DÜ ĞÜN MÜ SAN DIN AL BE YAZ BAY RA ĞI
SU NUN A DI YOK SI RA LAN MIŞ KÜ LEK
YE ME NE Lİ NE ÇİF TE T: BAN CA LAR

GE LİN Mİ SAN DIN YE ME NE Gİ DE Nİ
LE RİN SÜ DÜ YOK A ĞAM SIZ DA BU YER
TAK MIŞ BE Lİ NE AY RIL MAK O LUR MU

GE LİR Mİ SAN DIN DÜN GEL A ĞAM DÜN GEL
LE RİN TA DI YOK " " " " " "
TA ZE GE Lİ NE " " " " " "

DA YA NA Mİ RAM UY KU GAF LET BAS MIŞ
" " " " " " " " " " "
" " " " " " " " " " "

U YA NA Mİ RAM A ĞAM ÖL DÜ ĞÜ NE
" " " " " " " " " " "
" " " " " " " " " " "

Mızıka Çalındı Düğün Mü Sandın*

Faruk Kaleli-Erzurum

Mızıka çalındı düğün mü sandın
Al yeşil bayrağı gelin mi sandın

Yemen'e gideni gelir mi sandın
Tez gel ağam tez gel dayanamirem
Uyku gaflet basmış uyaanamirem
Ağam öldüğüne inanamirem

Koyun gelir kuzusunun adı yok
Sıralanmış küleklerin sütü yok
Ağamsız da bu yerlerin tadı yok

Tez gel ağam...

Ağamı yolladılar Yemen eline
Çifte tabancalar takmış beline
Ayrılmak olur mu taze geline
Tez gel ağam...

* Mehmet Özbek, Folklor ve Türkülerimiz

Seferberlik Türküsü*

Fikret Memişoğlu-Elazığ

Havada bulut yok, bu ne dumandır?
Mahlede ölü yok, bu ne şivandır?
Ana ben ölmedim, bu ne şivandır?

Eli yemendir, gülü çemendir
Giden gelmiyor, acep nedendir?

Kışlanın ardında üç ağaç incir
Kolumda kelepçe boynumda zencir
Zencirin yerleri ne yaman sancır

Eli yemendir, gülü çemendir
Giden gelmiyor, acep nedendir?

Kışlanın ardında sıra söğütler
Zabitler oturmuş asker öğütler
Yemen'e gidecek bu koç yiğitler

Eli yemendir, gülü çemendir
Giden gelmiyor, acep nedendir?

Kışlanın ardında redif sesi var
Bakın çantasına acep nesi var
Bir çüt kunduranı bir al fesi var

Eli yemendir, gülü çemendir
Giden gelmiyor, acep nedendir?

---

* Mehmet Özbek, Folklor ve Türkülerimiz

Kışlanın ardını duman bağladı
Analar, babalar kara bağladı
Yemen'e gidene herkes ağladı

Eli yemendir, gülü çemendir
Giden gelmiyor, acep nedendir?

Kışlanın ardında yüzüyor kazlar
Ayağım ağrıyor, yüreğim sızlar
Yemen'e gidene ağlıyor kızlar

Eli yemendir, gülü çemendir
Giden gelmiyor, acep nedendir?

Kışlanın ardında bir kırık testi
Askerin üstüne sam yeli esti
Gelinlik tazeler umudu kesti

Eli yemendir, gülü çemendir
Giden gelmiyor, acep nedendir?

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM 341 – 9/6/1973

DERLEYEN
M. SARISÖZEN

YÖRESİ
MUŞ

DERLEME TARİHİ

KİMDEN ALINDIĞI
DURİYE KESKİN

HAVADA BULUT YOK

NOTAYA ALAN
M. SARISÖZEN

SÜRE:

1- HA VA DA BU LUT YOK BU NE DU MAN DIR MEH LE DE Ö
2- ŞU DA ĞI NAR DIN DA RE DİF SE Sİ VAR VA RIN BA KIN
3- KIŞ LA NI NÖ NÜN DE ÇA LI NIR SAZ LAR A YA ĞIM YAL

LÜM YOK BU NE Şİ VAN DIR ŞU YE ME NEL LE Rİ
ÇAN TA SIN DA NE Sİ VAR BİR ÇİFT PA BU Çİ LE
NA YAK YÜ RE ĞİM SIZ LAR YE ME NE Gİ DE NE

NE DE YA MAN DI RI A NOM YE MEN Dİ Rİ GÜ LÜ ÇE MEN
BİR DE FE Sİ VA RI BU RA SI MUŞ TU RU YO LU YO KUŞ
AĞ LI YOR KIZ LA RI " " " " " " " " " "

Dİ Rİ Gİ DEN GEL Mİ YO RU A CEP NE DEN DİR
TU RU Gİ DEN GEL Mİ YO RU A CEP NE İŞ DİR
" " " " " " " " " " " " "

(1)
Havada bulut yok bune dumandır
Mehlede ölüm yok bune sivandır
Şu yemen elleri nede yamandır

(Bağlantı)
Anom yemendir gülü çemendir
Giden gelmiyor acep nedendir

(2)
Şu dağın ardında redif sesi var
Varın bakın çantasında nesi var
Bir çift pabuç ile birde fesi var

(Bağlantı)
Burası muştur yolu yokuştur
Giden gelmiyor acep ne iştir

(3)
Kışlanın önünde çalınır sazlar
Ayağım yalnayak yüreğim sızlar
Yemene gidene ağlıyor kızlar

(Bağlantı)
Burası muştur yolu yokuştur
Giden gelmiyor acep ne iştir

Kaynakça

Ali Osman Öztürk/ Çanakkale Türküsü

Bilal Eren, Hakkı Karatekeli/ Bir Hilal Uğruna

Cahit Öztelli/ Evlerinin Önü

Doç. Dr. Ebubekir Sofuoğlu/ Kosova'nın Çanakkale Kahramanları

Emrullah Nutku/ Çanakkale Şanlı Tarihine Bir Bakış

Faruk Yılmaz/ Türkü Kaynak Kişisi (Rumeli Yöresi Mahalli Sanatçı)

H.Hüseyin Maltepe-Çanakkale Gezi Rehberi

Hayrettin Kaya/ Çanakkale Savaşları Ödevi, Ocak 2003

Hulusi Üstün/ Türkü Öyküleri

Mehmet Özbek/ Folklor ve Türkülerimiz

Melih Duygulu/ Gaziantep Türküleri

Prof. Dr. Metin Ayışığı/ Osmanlının Son Vilayeti Yemen

Necati Aydınlı/ Öyküleriyle Şanlıurfa Türküleri

Osman Bircan/ Belge ve Fotoğraflarla Atatürk'ün Hayatı

Recep Şükrü Apuhan/ Çanakkale Geçilmez Bir Destanın Öyküsü

TRT Müzik Dairesi Yayınları

İnternet adresleri

www.istanbul.gov.tr

www.izedebiyat.com

www.turkuler.com

www.turkfutbolu.net

www.sensizliksokagi.org

www.canakkaleotel.com

www.turkforum.net

www.musigi-dunya.az

www.türkmusikisi.com

www.edebiyatkonuları.blogcu.com

www.gallipoli.org

www.blogmilliyet.com

www.turkudostlari.net

www.canakkalekulturturizm.gov.tr

www.biyografi.net
www.turkkod.org
www.gencedebiyat.blogspot.com
www.antoloji.com
www.turkiyat.org
www.balikesir.edu.tr
www.ihsanöztürk.com
www.kimkimdir.com
www.nacizanebilgi.com

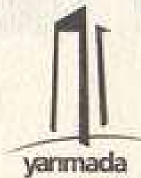

Cephede Bir Muallim
Şehit Ethem

Çanakkale Savaşı'na dair bugün elimizde çok az sayıda yazılı belge var. Bu yüzden savaş anının şartlarının daha iyi anlaşılması açısından o dönemde yazılan mektuplar büyük önem taşıyor. Gerek düşman cephesinde gerekse Osmanlı cephesinden ailelere gönderilen mektuplarda, şairlerin şiirlerine yansıyan dehşet gözler önüne seriliyor. İşte bu az sayıda mektuptan biri savaşın o dehşet anında yazılmış olan fakat dehşetten daha çok ırmaklardan, kırlardan ve koyunlardan söz eden İbrahim Ethem'in mektubu.

Çanakkale Savaşı'na gönüllü olarak katılan Şehit Muallim Ethem'in kıta kaydı: "3.Kolordu, 57.Alay, 2.Tabur, 6.Bölük" Yani Mustafa Kemal Atatürk'ün Arıburnu'nda, o meşhur emri verdiği alayın şanlı askeri. Aynı zamanda idealist bir Edebiyat öğretmeni...

Çanakkale Savaşı'nda, gökten şarapnel parçalarının yağdığı o dehşetli günlerde, çatışmaların durduğu nadir anlardan birinde bir armut ağacının altına oturdu ve o zamanlardan bugüne kalan en anlamlı metinlerinden birini kaleme aldı. "Valideciğim" diye başladığı mektubunda, savaştaki oğlunun özlemi ile yanıp tutuşan biricik annesinin yüreğine biraz olsun su serpebilmek için bütün edebi gücünü kullandı.

Yarımada Yayıncılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi
Kirmasti Mh. Nalbant Demir Sk. No:10/5 Fatih - İstanbul
Tel: (212) 631 77 05 - 631 75 22 Faks: (212) 631 76 37
www.yarimada.com.tr yarimada@yarimada.com.tr

Çanakkale Türküsü

Çanakkale içinde vurdular beni
Ölmeden mezara koydular beni
Of gençliğim eyvah

Çanakkale köprüsü dardır geçilmez
Al kan olmuş suları bir tas içilmez
Of gençliğim eyvah

Çanakkale içinde aynalı çarşı
Anne ben gidiyorum düşmana karşı
Of gençliğim eyvah

Çanakkale içinde bir dolu testi
Anneler babalar ümidi kesti
Of gençliğim eyvah

Çanakkale'den çıktım yan basa basa
Ciğerlerim çürüdü kan kusa kusa
Of gençliğim eyvah

Çanakkale içinde sıra söğütler
Altında yatıyor aslan yiğitler
Of gençliğim eyvah

Çanakkale'den çıktım başım selamet
Anafarta'ya varmadan koptu kıyamet
Of gençliğim eyvah

ISBN 978-9944-263-17-7

